

Na osnovu člana 3a stav 2 Uredbe o bližim kriterijumima, uslovima i načinu dodjele državne pomoći ("Službeni list CG", br. 27/10, 34/11 i 16/14), Ministarstvo finansija i socijalnog staranja donijelo je

**PRAVILNIK
O IZMJENI PRAVILNIKA O LISTI PRAVILA DRŽAVNE POMOĆI**

Član 1

U Pravilniku o Listi pravila državne pomoći ("Službeni list CG", br. 35/14, 2/15, 38/15, 20/16, 33/20, 38/20, 53/20, 98/20 i 130/20) Prilog 7D mijenja se i glasi:

"PRILOG 7D

PRIVREMENI OKVIR ZA MJERE DRŽAVNE POMOĆI U SVRHU PODRŠKE EKONOMIJI U AKTUELNOJ PANDEMIJI COVIDA - 19

1. PANDEMIJA COVID-19, POSLJEDICE ZA EKONOMIJU I POTREBNE PRIVREMENE MJERE

1.1. Pandemija COVID-19 i njene posljedice za ekonomiju

1. Pandemija COVID-19 je ozbiljna javnozdravstvena kriza koja pogađa građane i društva, a zaraženih ima u svim državama članicama Unije. To je i snažan udar na svjetsku i evropsku privredu, pa je koordinirana ekonomska intervencija država članica i institucija Unije od presudne važnosti za ublažavanje posljedica za privredu Unije.
2. Ekonomija je višestruko izložena tom udaru. Tu su udar na snabdijevanje uzrokovan poremećajem u lancima snabdijevanja, udar na potražnju uzrokovan smanjenom potražnjom potrošača, negativan učinak neizvjesnosti na planove ulaganja te učinak ograničene likvidnosti na preduzeća.
3. Raznim mjerama ograničavanja koje su države članice donijele, kao što su mjere ograničavanja socijalnih kontakata i putovanja, karantina i zatvaranja, trebalo bi, koliko god je to moguće, skratiti i ograničiti trajanje udara. Te mjere imaju trenutni učinak na potražnju i ponudu i pogađaju preduzeća i zaposlene, posebno u zdravstvu, turizmu, kulturi, maloprodaji i saobraćaju. Osim direktnih posljedica na mobilnost i trgovinsku razmjenu, pandemija COVID-19 sve više utiče i na preduzeća u svim sektorima, mala, srednja i velika. Posljedice se osjete i na svjetskim finansijskim tržištima, posebno zbog likvidnosti. Te posljedice nije moguće ograničiti na jednu državu članicu, one će narušiti privredu Unije u cjelini.
4. U vanrednim okolnostima uzrokovanim pandemijom COVID-19 preduzeća svih vrsta mogla bi se naći u situaciji ozbiljnog manjka likvidnosti. Solventna i nešto manje solventna preduzeća mogla bi iskusiti iznenadni manjak ili čak nedostupnost likvidnih sredstava. Mala i srednja preduzeća posebno su izložena riziku. Zato bi to kratkoročno i srednjoročno moglo ozbiljno uticati na ekonomsko stanje brojnih zdravih preduzeća i na njihove zaposlene, uz dugoročne posljedice po njihov opstanak.
5. Banke i drugi finansijski posrednici imaju ključnu ulogu u ublažavanju posljedica pandemije COVID-19 jer održavaju dotok kredita u privredu. Dođe li do ozbiljnog ograničenja dotoka kredita, privredna aktivnost će se naglo usporiti jer će preduzeća teško moći plaćati dobavljače i zaposlene. Zato je primjereno da države članice mogu preduzeti mjere kojima će kreditne institucije i druge finansijske posrednike podstaknuti da kontinuirano ostvaruju svoju ulogu i nastave unapređivati privrednu aktivnosti u Uniji.
6. Podrška država članica preduzećima na osnovu člana 107 stav 3 tačke (b) UFEU-e i ove Komunikacije, koja se dodjeljuje uz posredovanje banaka kao finansijskih posrednika, direktna je pomoć tim preduzećima. Cilj takve pomoći nije očuvanje ili obnova održivosti, likvidnosti ili solventnosti banaka. Isto tako, cilj pomoći država članica bankama na osnovu člana 107 stav 2 tačke (b) UFEU-e radi nadoknade direktne štete nastale zbog pandemije COVID-19¹ nije očuvanje ili obnova održivosti, likvidnosti ili solventnosti institucije ili subjekta. Zato se takva podrška neće smatrati direktnom javnom finansijskom podrškom u skladu sa Direktivom 2014/59/EU Evropskog parlamenta i Vijeća (Direktiva o oporavku i sanaciji banaka)² ni Uredbom 806/2014 Evropskog parlamenta i Vijeća (Uredba o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu)³, niti će se ocjenjivati u skladu sa pravilima o državnoj pomoći⁴ koja se primjenjuju na bankarski sektor⁵.

¹ Države članice moraju obavijestiti Komisiju o takvoj pomoći, a Komisija će je ocijeniti na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e.

² SL L 173, 12.6.2014., str. 190–348.

³ SL L 225, 30.7.2014., član 3. stav 1. tačka 29. Uredbe o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu.

⁴ Komunikacija o dokapitalizaciji finansijskih institucija u trenutnoj finansijskoj krizi: ograničenje pomoći na najmanju potrebnu mjeru i mehanizmi osiguranja protiv pretjeranog narušavanja tržišne konkurencije („Komunikacija o dokapitalizaciji“) (SL C 10, 15.1.2009., str. 2.), Komunikacija Komisije o postupanju sa imovinom umanjene vrijednosti u finansijskom sektoru Zajednice („Komunikacija o postupanju sa imovinom umanjene vrijednosti“) (SL C 72, 26.3.2009., str. 1.), Komunikacija o povratu održivosti i ocjeni mjera restrukturiranja finansijskog sektora u trenutnoj krizi prema pravilima o državnoj pomoći („Komunikacija o restrukturiranju“) (SL C 195, 19.8.2009., str. 9.), Komunikacija Komisije o primjeni, počevši od 1. januara 2011. godine, pravila o državnoj pomoći za podsticajne mjere u korist finansijskih institucija u

7. Ako bankama zbog pandemije COVID-19 zatreba direktna javna finansijska podrška (vidjeti član 2 stav 1 definiciju br. 28 Direktive o oporavku i sanaciji banaka i član 3 stav 1 definiciju br. 29 Uredbe o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu) u obliku likvidnosti, dokapitalizacije ili umanjenja vrijednosti imovine, ocijenit će se ispunjava li određena mjera uslove iz člana 32 stav 4 tačka (d) podtačka i., ii. ili iii. Direktive o oporavku i sanaciji banaka i član 18 stav 4 tačka (d) podtačka i., ii. ili iii. Uredbe o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu. Ukoliko su zadnji uslovi ispunjeni, ne bi se smatralo da banka koja prima takvu direktnu javnu finansijsku podršku propada ili da će vjerovatno propasti. Smatraće se da su takve mjere kojima se rješavaju problemi povezani s pandemijom COVID-19 obuhvaćene tačkom 45. Komunikacije o bankarstvu iz 2013.⁶, u kojoj je utvrđen izuzetak od zahtjeva da teret snose i akcionari i podređeni povjerioci.
8. Preduzećima možda ne prijete samo manjak likvidnosti, nego bi mogla pretrpjeti i znatnu štetu zbog pandemije COVID-19. Pandemija COVID-19 po prirodi je vanredno stanje, što znači da se takve štete nisu mogle predvidjeti, da su znatne i zato dovode preduzeća u stanje čiji se uslovi znatno razlikuju od uobičajenih tržišnih uslova poslovanja. Čak se i zdrava preduzeća, dobro pripremljena na uobičajene rizike poslovanja, mogu u ovim vanrednim okolnostima naći u problemima koje bi zbog svojih razmjera mogle ugroziti njihovu održivost.
9. Pandemija COVID-19 nosi rizik ozbiljnog pada koji utiče na cijelu privredu EU-e, pogađa preduzeća, radna mjesta i domaćinstva. Potrebnu državnu podršku treba dobro usmjeriti kako bi se osigurala dovoljna likvidnost na tržištima, ublažila šteta nastala za zdrava preduzeća i očuvao kontinuitet ekonomske aktivnosti za vrijeme i nakon pandemije COVID-19. Nadalje, države članice umogu odlučiti da pruže podršku subjektima u sektoru turizma kako bi se obezbijedilo rješavanje zahtjeva za povrat troškova u kontekstu pandemije COVID-19 i na taj način osigurala zaštita prava putnika i potrošača i jednako postupanje prema putnicima. Budući da je budžet EU-e ograničen, glavni odgovor mora doći iz budžeta država članica. Pravila EU-e o državnim podrškama državama članicama omogućava da preduzmu brze i efikasne mjere za podršku građanima i preduzećima, posebno malim i srednjim, koja se suočavaju sa privrednim problemima zbog pandemije COVID-19.

1.2. Bliska evropska koordinacija nacionalnih mjera pomoći

10. Ciljanom i proporcionalnom kontrolom državne pomoći u Uniji osigurava se efikasnost nacionalnih mjera podrške u smislu pomoći pogođenim preduzećima za vrijeme pandemije COVID-19, ali im se omogućuje i oporavak nakon sadašnje krize, imajući na umu važnost ostvarivanja uporedne zelene i digitalne tranzicije u skladu sa Unijinim ciljevima. Isto tako, Unija kontrolom državne podrške sprečava usitnjavanje unutrašnjeg tržišta i osigurava stabilnost jednakih uslova. Integritet unutrašnjeg tržišta doprinijeće i bržem oporavku. Izbjeći će se i štetna takmičenja u subvencijama jer u takvim takmičenjima, na štetu kohezije unutar Unije, bogatije države članice mogu potrošiti više od siromašnijih susjeda.

1.3. Potreba za primjerenim mjerama državne pomoći

11. U okviru opštih nastojanja država članica da ublaže posljedice pandemije COVID-19 na svoju privredu, u ovoj Komunikaciji utvrđuju se mogućnosti koje države članice imaju na osnovu pravila Unije za osiguravanje likvidnosti i pristupa finansiranju preduzećima koja se u ovom periodu suočavaju sa iznenadnim manjkom, posebno MSP-ovima, kako bi im se omogućio opravak od trenutne situacije.
12. Komisija je u Komunikaciji o koordinisanom ekonomskom odgovoru na pandemiju COVID-19 od 13. marta 2020.⁷ utvrdila različite mogućnosti koje su na raspolaganju državama članicama, a koje nisu obuhvaćene kontrolom državne pomoći Unije i koje se mogu sprovesti bez uključivanja Komisije. To uključuje mjere koje se primjenjuju na sva preduzeća u pogledu subvencija za plate, obustave plaćanja poreza na dobit i poreza na dodatnu vrijednost ili doprinosa za socijalno osiguranje, ili finansijsku pomoć koja se dodjeljuje direktno potrošačima za otkazane usluge ili neiskorišćene karte za koje dotični subjekti ne vraćaju novac.
13. Države članice mogu donijeti i mjere podrške u skladu sa uredbama o opštem zajedničkom izuzeću⁸, bez uključivanja Komisije.
14. Osim toga, na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e i kako je dodatno utvrđeno u Smjernicama o državnoj pomoći za sanaciju i restrukturiranje, države članice mogu Komisiji prijaviti mjere podrške za ispunjavanje ozbiljnih potreba za likvidnošću i pomoć

kontekstu finansijske krize („Komunikacija o produženju iz 2010.“) (SL C 329, 7.12.2010., str. 7.), Komunikacija Komisije o primjeni, počevši od 1. januara 2012. godine, pravila o državnoj pomoći na podsticajne mjere u korist finansijskih institucija u kontekstu finansijske krize („Komunikacija o produženju iz 2011.“) (SL C 356, 6.12.2011., str. 7.), Komunikacija Komisije o primjeni pravila o državnoj pomoći za podsticajne mjere u korist banaka u kontekstu finansijske krize počevši od 1. 2013. („Komunikacija o bankarstvu iz 2013.“) (SL C 216, 30.7.2013., str. 1.)

⁵ Sve mjere pomoći kreditnim ili drugim finansijskim institucijama koje se smatraju državnom pomoći u smislu člana 107 stav 1 UFEU-e na koje se ova Komunikacija ne odnosi ili koje nisu pokrivene članom 107 stav 2 UFEU-e moraju se prijaviti Komisiji i ocijenit će se u skladu sa pravilima o državnoj pomoći koja se primjenjuju na bankarski sektor.

⁶ Komunikacija Komisije o primjeni pravila o državnoj pomoći za podsticajne mjere u korist banaka u kontekstu finansijske krize počevši od 1. avgusta 2013., SL C 216, 30.7.2013., str. 1–15.

⁷ Komunikacija Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom vijeću, Vijeću, Evropskoj centralnoj banci, Evropskoj investicionoj banci i Evroskupini – Koordinirani ekonomski odgovor na pandemiju COVID-19, COM (2020) 112 final od 13.3.2020.

⁸ Uredba Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutarašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SL L 187 od 26.6.2014., str. 1.

preduzećima koja su u finansijskim problemima, između ostalog i ako je do toga došlo ili ako im se situacija pogoršala zbog pandemije COVID-19⁹.

15. Osim toga, na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e države članice mogu nadoknaditi štetu koja je nastala zbog pandemije i direktno je njome uzrokovana preduzećima u sektorima koji su posebno pogođeni pandemijom (npr. saobraćaj, turizam, kultura, ugostiteljstvo i maloprodaja) i/ili organizatorima otkazanih događanja. Države članice mogu prijaviti takve mjere za nadoknadu štete i Komisija će ih direktno ocijeniti na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e.¹⁰ Načelo jednokratne dodjele¹¹ iz Smjernica o podrškama za sanaciju i restrukturiranje ne primjenjuje se na pomoć koju Komisija ocijeni kompatibilnom sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e jer posljednja vrsta pomoći nije „pomoć za sanaciju, pomoć za restrukturiranje ili privremena pomoć za restrukturiranje“ u smislu tačke 71. Smjernica o podrškama za sanaciju i restrukturiranje. Države članice mogu stoga na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e isplatiti naknadu za štetu direktno uzrokovanu pandemijom COVID-19 preduzećima koja su već dobila podršku u skladu sa Smjernicama o podrškama za sanaciju i restrukturiranje.

- 15.a Bez obzira na to, podrške na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e moraju nadoknaditi štetu direktno prouzrokovanu pandemijom COVID-19, kao što je šteta direktno uzrokovana mjerama karantina koje korisniku de jure ili de facto onemogućuju obavljanje privredne djelatnosti ili određenog i odvojnog dijela aktivnosti.¹² Nasuprot tome, drugu vrstu podrške koja se opšte odnosi na ekonomski pad uzrokovan pandemijom COVID-19 treba ocijeniti na osnovu druge osnove za kompatibilnost iz člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-a i stoga načelno na osnovu ovog privremenog okvira.

To mogu biti mjere kojima se nalaže potpuni prestanak privredne djelatnosti (npr. zatvaranje barova, restorana ili trgovina koje nisu nužne) ili njen prestanak u određenim područjima (npr. ograničenja letova ili drugih oblika prevoza do ili od određenih polazišta ili odredišta)¹³. Isključivanje određenih vrlo bitnih kategorija klijenata (npr. putnika koji putuju u slobodno vrijeme kada je riječ o hotelima, školskim putovanjima kada je riječ o namjenskom smještaju za mlade) takođe su mjere kojima se stvara direktna veza između izuzetnog događaja i štete koja proizlazi iz isključenja tih kategorija klijenata. Mjere ograničavanja na osnovu kojih se može odobriti isplata naknade na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e između ostalog uključuju i mjere ograničavanja broja posjetilaca u određenim sektorima ili djelatnostima (npr. zabave, sajmovi, sportski događaji) na nivoima koji su vidljivo i znatno ispod nivoa koje bi, u tom konkretnom okruženju, bile u skladu sa opšte primjenjivim mjerama ograničavanja socijalnih kontakata ili sa pravilima o popunjenosti u komercijalnim prostorima (npr. zato što nije dovoljno izvjesno da se mogu izraditi i uspješno primijeniti protokoli kojima bi se osiguralo poštovanje opšte primjenjivih mjera u takvim okruženjima). Takva ograničenja broja posjetilaca mogu dovesti do de facto ograničavanja u slučajevima kada ekonomske mjere za ublažavanje privrednih teškoća dovode do prekida cjelokupne pogođene djelatnosti ili njenog značajnog dijela.¹⁴

Nasuprot tome, druge mjere ograničavanja (na primjer, opšte mjere ograničavanja socijalnih kontakata ili opšta zdravstvena ograničenja, uključujući mjere kojima se samo prenose takvi opšti zahtjevi na način koji je specifičan za karakteristike određenih sektora ili vrsta objekata) ne ispunjavaju zahtjeve iz člana 107 stavka 2 tačka (b) UFEU-e. Slično tome, druge vrste pomoći koje se generalno bave ekonomskim padom uzrokovanim pandemijom COVID-19 treba procijenjivati na osnovu različite kompatibilnosti iz člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e i stoga u principu na osnovu ovog Privremenog okvira.

- 15.b U skladu sa članom 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e nije dopuštena prekomjerna naknada. Može se nadoknaditi samo šteta koja direktno proizlazi iz primjene mjera ograničavanja, a mora se sprovesti stroga kvantifikacija takve štete. Zato je važno dokazati da pomoć nadoknađuje samo štetu koja je direktno prouzrokovana mjerom, do nivoa dobiti koju bi korisnik mogao ubjedljivo ostvariti da nema mjere, za dio njegove aktivnosti koji je ograničen. S obzirom na dugotrajnu krizu, ekonomski efekti pada potražnje ili prisustva zbog smanjene ukupne potražnje; ili zbog oklijevanja većeg broja kupaca da se okupe na javnim mjestima, u prevoznim sredstvima ili u drugim objektima; ili zbog opštih ograničenja kapaciteta, mjere ograničavanja socijalnih kontakata itd. ne mogu se uzeti u obzir pri izračunavanju štete koja se može pripisati mjeri ograničavanja koja se može nadoknaditi na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e.

16. Kao dopunu prethodno navedenim mogućnostima Komisija u ovoj Komunikaciji utvrđuje dodatne privremene mjere državne pomoći koje smatra kompatibilnim na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e, koje se mogu vrlo brzo odobriti nakon što ih prijavi predmetna država članica. Osim toga, i dalje je moguće obavještanje o alternativnom pristupu – programima podrške i pojedinačnim mjerama. Cilj ove Komunikacije je utvrditi okvir kojim se državama članicama omogućuje otklanjanje problema sa

⁹ Smjernice o državnoj pomoći za sanaciju i restrukturiranje nefinancijskih preduzeća u teškoćama, SL C 249, 31.7.2014., str. 1. Komisija je odobrila niz programa u devet različitih država članica.

¹⁰ Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije SA. 56685, Danska – program nadoknade štete za otkazivanje događaja zbog COVIDA-19. https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases1/202011/285054_2139535_70_2.pdf.

¹¹ Vidjeti odjeljak 3.6.1. Smjernica o pomoći za sanaciju i restrukturiranje.

¹² Okviran, nesveobuhvatan popis odluka Komisije o mjerama pomoći odobrenim u skladu sa članom 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e dostupan je na: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/covid_19.html.

¹³ Vidjeti npr. Komisijin Predlog uredbe Evropskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe Vijeća (EEZ) br. 95/93 u pogledu privremenog oslobađanja od pravila korišćenja slotova na aerodromima Zajednice zbog pandemije COVID-19, COM(2020) 818 finale.

¹⁴ Ova procjena može biti kvalifikovana ako je preduzeće u zakonskoj obavezi da nastavi da pruža predmetnu uslugu ili robu.

kojima se preduzetnici trenutno suočavaju, a istovremeno održati cjelovitost unutrašnjeg tržišta Unije i osigurati ravnopravno tržišno takmičenje.

16.a Dalje, Komisija smatra da je, uz mjere podrške koje su dopuštene na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e i postojeće mogućnosti na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e, nužno ubrzati istraživanje i razvoj u području bolesti COVID-19, unaprijediti infrastrukture za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na industrijski nivo potreban za razvoj proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19 te unaprijediti proizvodnju proizvoda potrebnih za odgovor na pandemiju. Stoga se ovom Komunikacijom utvrđuju uslovi pod kojima će Komisija takve mjere smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e. Komisija je uzela u obzir zajednički cilj koji se nastoji postići takvim mjerama pomoći i njihove pozitivne učinke u smislu rješavanja aktuelne zdravstvene krize uzrokovane pandemijom COVID-19 u odnosu na moguće negativne efekte takvih mjera na unutrašnje tržište.

16.b Pomoć koja se dodjeljuje u skladu sa ovom Komunikacijom na osnovu člana 107 stav 3 tačke (b) ili (c) UFEU-e ne uslovljava se premještanjem proizvodne djelatnosti ili druge djelatnosti korisnika iz druge zemlje unutar jedinstvenog evropskog tržišta na državno područje države članice koja dodjeljuje podršku. Takav bi se uslov činio štetnim za unutrašnje tržište. To važi nezavisno od broja radnih mjesta koja su stvarno izgubljena u početnom objektu korisnika na jedinstvenom evropskom tržištu.

2. PRIMJENJIVOST ČLANA 107 STAV 3 TAČKA (B) UGOVORA O FUNKCIONISANJU EVROPSKE UNIJE

17. Na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e Komisija može objaviti da su sa unutrašnjim tržištem kompatibilne podrške „za otklanjanje ozbiljnih poremećaja u privredi neke države članice”. U tom kontekstu sudovi Unije presudili su da poremećaji moraju uticati na cijelu privredu ili važan dio privrede dotične države članice, a ne samo na jednu njenu regiju ili dio njenog državnog područja. To je, nadalje, u skladu sa potrebom strogog tumačenja svih izuzetnih odredbi, kao što je član 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e.¹⁵ To tumačenje Komisija dosljedno primjenjuje pri donošenju odluka.¹⁶

18. S obzirom na to da pandemija COVID-19 utiče na sve države članice i da mjere ograničavanja koje su države članice preduzele utiču na preduzeća, Komisija smatra da su državne podrške opravdane i da se tokom ograničenog perioda mogu proglasiti kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e kako bi se nadoknadio manjak likvidnosti sa kojim su suočena preduzeća i osiguralo da poremećaji koje je prouzrokovala pandemija COVID-19 ne ugroze njihovu održivost, a posebno održivost MSP-a.

19. Komisija u ovoj Komunikaciji utvrđuje uslove kompatibilnosti koje će u načelu primjenjivati na pomoć koju države članice dodijele na osnovu člana 107 stav 3 tačke (b) UFEU-e. Države članice stoga moraju dokazati da su mjere državne pomoći koje su prijavljene Komisiji na osnovu ove Komunikacije potrebne, primjerene i razmjerne za otklanjanje ozbiljnih poremećaja u privredi predmetne države članice i da se u potpunosti poštuju svi uslovi iz ove Komunikacije.

20. Privremene mjere pomoći obuhvaćene ovom Komunikacijom mogu se međusobno objediniti u skladu sa odredbama u posebnim odjeljcima ove Komunikacije. Privremene mjere podrške obuhvaćene ovom Komunikacijom mogu se objediniti sa podrškama na osnovu uredbi o de minimis pomoćima¹⁷ ili sa podrškom na osnovu Uredbi o zajedničkom izuzeću¹⁸ ako se poštuju odredbe i pravila o objedinjavanju iz tih uredbi.

20.a Podrška kreditnim i finansijskim institucijama ne treba da se ocjenjuje u skladu sa ovom Komunikacijom osim kada je riječ o:

- i. indirektnim povoljnostima za kreditne ili finansijske institucije koje usmjeravaju podršku u obliku zajmova ili jemstava na osnovu odjeljaka od 3.1. do 3.3. i u skladu sa zaštitnim mjerama iz odjeljka 3.4.
- ii. pomoći na osnovu odjeljka 3.10. ako program nije namijenjen isključivo zaposlenima iz finansijskog sektora.

¹⁵ Presuda Suda u zajedničkim predmetima T-132/96 i T-143/96, Freistaat Sachsen, Volkswagen AG i Volkswagen Sachen GmbH protiv Komisije, ECLI:EU:T:1999:326, tačka 167.

¹⁶ Odluka Komisije 98/490/EZ u predmetu C 47/96 Crédit Lyonnais (SL L 221, 8.8.1998., str. 28.), tačka 10.1.; Odluka Komisije 2005/345/EZ u predmetu C 28/02 Bankgesellschaft Berlin (SL L 116, 4.5.2005., str. 1.), tačka 153. i dalje; i Odluka Komisije 2008/263/EZ u predmetu C 50/06 BAWAG (SL L 83, 26.3.2008., str. 7.), 166. Vidjeti Odluku Komisije u predmetu NN 70/07 Northern Rock (SL C 43, 16.2.2008., str. 1.), Odluku Komisije u predmetu NN 25/08 Pomoć za sanaciju za Risikoabschirmung WestLB (SL C 189, 26.7.2008., str. 3.) i Odluku Komisije od 4. juna 2008. o državnoj pomoći C 9/08 SachsenLB (SL L 104, 24.4.2009., str. 34.) i Odluku Komisije od 6. juna 2017. u predmetu SA.32544 (2011/C) Restrukturiranje TRAINOSE S.A (SL L 186, 24.7.2018., str. 25.).

¹⁷ Uredba Komisije (EU) br. 1407/2013 od 18. Decembar 2013. o primjeni člana 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije o de minimis pomoći (SL L 352, 24.12.2013., str. 1.) i Uredba Komisije (EU) br. 360/2012 od 25. aprila 2012. o primjeni člana 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na pomoći de minimis koje se dodjeljuju preduzećima koja pružaju usluge od opšteg privrednog interesa (SL L 114 od 26.4.2012., str. 8.).

¹⁸ Uredba Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora (Opšta uredba o grupnom izuzeću).

3. PRIVREMENE MJERE DRŽAVNE POMOĆI

3.1. Ograničeni iznosi pomoći

21. Osim postojećih mogućnosti na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e, u sadašnjim okolnostima prikladno, potrebno i namjensko rješenje mogu biti privremeni ograničeni iznosi pomoći preduzećima koja su suočena sa iznenadnim manjkom likvidnosti ili čak potpunom nelikvidnosti.
22. Komisija će tu državnu pomoć smatrati kompatibilnom sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e ako su ispunjeni svi sljedeći uslovi:
- ukupni iznos pomoći ne prelazi 1,2 miliona EUR po preduzetniku.¹⁹ Pomoć se može dodijeliti u obliku direktnih bespovratnih sredstava, poreskih olakšica i povoljnijih uslova plaćanja ili u drugim oblicima, kao što su povratni avansi, jemstva, zajmovi i vlasnički kapital, pod uslovom da ukupna nominalna vrijednost takvih mjera ne prelazi ukupnu gornju granicu od 1,2 miliona EUR po preduzetniku; svi iznosi moraju biti bruto iznosi, tj. prije odbitka poreza ili drugih troškova;
  - pomoć se dodjeljuje na osnovu programa sa procijenjenim iznosom sredstava;
  - pomoć se ne može dodijeliti preduzetnicima koji su već bili u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću²⁰) na dan 31. decembra 2019.;
  - a. Odstupajući od prethodno navedenog, pomoć se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cjelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoć za sanaciju²¹ ili pomoć za restrukturiranje²²;
  - pomoć se dodjeljuje najkasnije 31. decembra 2021.²³.
23. Na podršku sektoru poljoprivrede i ribarstva ne primjenjuju se pravila za dodjelu državne pomoći.

3.2. Pomoć u obliku jemstva za zajam

24. Kako bi se osigurao pristup likvidnosti za preduzetnike koji su suočeni sa iznenadnim manjkom sredstava, državna jemstva za zajam²⁴ u ograničenom periodu i iznos zajma mogu biti odgovarajuće, neophodno i ciljano rješenje u sadašnjim okolnostima.
- 24.a Pomoć dodijeljena u skladu sa odjeljkom 3.2. ne objedinjava se sa podrškom dodijeljenom za glavnica istog osnovnog zajma u skladu sa odjeljkom 3.3. i obrnuto. Podrške dodijeljene u skladu s odjeljcima 3.2. i 3.3. mogu se objedinjavati za različite zajmove ako ukupni iznos zajmova po korisniku ne prelazi gornje granice utvrđene u tački 25 podtačka (d) ili u tački 27 podtačka (d). Korisnik može istovremeno koristiti više mjera iz odjeljka 3.2. ako ukupni iznos zajma po korisniku ne prelazi gornje granice utvrđene u tački 25 podtačke (d) i (e).
25. Komisija će državnu pomoć dodijeljenju u obliku novih državnih jemstava za pojedinačne zajmove kao odgovor na izbijanje pandemije COVID-19 smatrati kompatibilnom sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
- premije za jemstvo utvrđene su za pojedinačne zajmove na najnižem nivou, koji se postupno povećava kako se povećava trajanje zajma pokrivenog jemstvom, kako je navedeno u sljedećoj tabeli:

<i>Vrsta primaoca</i>	<i>Za prvu godinu</i>	<i>Od druge do treće godine</i>	<i>Od četvrtje do šeste godine</i>
MSP-ća	25 baznih bodova	50 baznih bodova	100 baznih bodova
Velika preduzeća	50 baznih bodova	100 baznih bodova	200 baznih bodova

¹⁹Pomoć dodijeljena na osnovu programa odobrenih u skladu sa ovim odjeljkom i koja je vraćena prije 31. decembra 2021. neće se uzimati u obzir pri utvrđivanju da li je prekoračena odgovarajuća gornja granica..

²⁰Kako je definisano u članu 2 tačka 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, (SL L 187, 26.6.2014., str. 1). Svako upućivanje u privremenom okviru na definiciju „preduzetnika u problemima“ iz člana 2 tačka 18 Uredbe (EU) br. 651/2014 tumači se kao upućivanje na definicije iz člana 2 tačka 14 Uredbe (EU) br. 702/2014 i člana 3 tačka 5 Uredbe 1388/2014.

²¹Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za sanaciju, nadoknadila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu s ovom Komunikacijom.

²²Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu s ovom Komunikacijom.

²³Ako se pomoć dodjeljuje u obliku poreske olakšice, poreska obaveza za koju je ta olakšica odobrena mora nastati najkasnije 31. decembra 2021.

²⁴U svrhu ovog odjeljka, pojam „državna jemstva za zajam“ obuhvata i garancije za određene proizvode faktoringa, odnosno garancije regresa i faktoringa sa regresom kada davalac faktoringa ima pravo regresa u odnosu na korisnika usluge faktoringa. Prihvatljivi proizvodi faktoringa sa regresom biće ograničeni na proizvode koji se koriste tek nakon što je prodavac već obezbijedio svoj dio transakcije, tj. proizvod ili usluga su isporučeni.

- b. kao alternativno rješenje države članice mogu, na osnovu gornje tabele, prijaviti programe u kojima trajanje jemstva, premije za jemstvo i pokriće jemstva mogu biti prilagođeni za svaku glavicu osnovnog pojedinačnog zajma, npr. manjim pokrivenjem jemstva moglo bi se kompezovati dalje trajanje ili omogućiti niže premije jemstva; tokom cijelog trajanja jemstva može se primjenjivati jedinstvena premija ako je veća od minimalnih premija za prvu godinu utvrđenih u prethodnoj tabeli za svaku vrstu korisnika, kako su prilagođene u skladu sa trajanjem i pokrivenjem jemstva iz ovog stava;
- c. jemstvo se odobrava najkasnije 31. decembra 2021.;
- d. za zajam sa rokom dospijea nakon 31. decembra 2021., ukupni iznos zajmova po korisniku ne prelazi:
  - i. dvostruke godišnje rashode korisnika za plate (uključujući doprinose za socijalno osiguranje i trošak zaposlenog na lokaciji preduzetnika, ali formalno na platnoj listi podugovarača) za 2019. ili za zadnju dostupnu godinu. U slučaju preduzetnika osnovanih 1. januara 2019. ili nakon tog datuma, maksimalni iznos zajma ne smije biti veći od procijenjenih godišnjih rashoda za plate za prve dvije godine poslovanja ili
  - ii. 25 % ukupnog prometa korisnika u 2019.; ili
  - iii. uz odgovarajuće obrazloženje koje država članica dostavlja Komisiji (npr. o obilježjima određenih vrsta preduzetnika), iznos zajma može se povećati da pokrije potrebe za likvidnošću od trenutka dodjele u sljedećih 18 mjeseci za MSP-a²⁵ i u sljedećih 12 mjeseci za velika preduzeća. Potrebe za likvidnošću trebale bi se utvrditi na osnovu izjave korisnika²⁶;
- e. za zajam sa rokom dospijea do 31. decembra 2021. iznos glavnice zajma može biti veći od onoga iz podtačke (d) ove tačke uz odgovarajuće obrazloženje koje država članica mora dostaviti Komisiji i pod uslovom da je zadržana proporcionalnost podrške, što je država članica dokazala Komisiji.
- f. trajanje jemstva ograničeno je na najviše šest godina, osim ako je prilagođeno u skladu sa podtačkom (b) ove tačke, i državno jemstvo ne prelazi:
  - i. 90 % glavnice pojedinačnog zajma ako gubitke proporcionalno i pod istim uslovima snose kreditna institucija i država ili
  - ii. 35 % glavnice pojedinačnog zajma ako se gubici najprije pripisuju državi i tek poslije kreditnoj instituciji (tj. jemstvo za prvi gubitak); i
  - iii. u oba navedena slučaja, ako se iznos zajma s vremenom smanjuje, na primjer zato što je počela otplata zajma, iznos pokriven jemstvom mora se proporcionalno smanjivati;
- g. jemstvo se odnosi na zajam za ulaganja i/ili zajam za obrtni kapital;
- h. jemstvo se ne može dodijeliti preduzetnicima koji su već bili u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću²⁷) na dan 31. decembra 2019.;
- h.a Odstupajući od prethodno navedenog, podrška se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cjelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoć za sanaciju²⁸ ili pomoć za restrukturiranje²⁹.

25.a Garancije za novoizdate dužničke instrumente, koji su u slučaju stečajnog postupka podređeni redovnim povjericima sa prioritarnim pravom, mogu se dodijeliti sa premijama za garancije koje su najmanje jednake premijama za garancije iz tabele tačke 25 (a) povećane za 200 baznih poena za velika preduzeća i 150 baznih poena za mala i srednja preduzeća. Na takve garancije za dužničke instrumente primjenjuje se alternativa iz tačke 25 (b). Moraju se poštovati i tačke 25 (c), tačka 25 (f) podtačke (i) i (iii), tačka 25 (g), tačka 25 (h) i tačka 25 (h.a).³⁰ Iznos zagarantovanog duga pokriven garancijom ne može preći bilo koji od sljedeća limita:³¹

²⁵ Kako je definisano u Prilogu I. Uredbi Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora.

²⁶ Plan likvidnosti može uključivati i obrtni kapital i troškove ulaganja.

²⁷ Kako je definisano u članu 2 tačka 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SL L 187, 26.6.2014., str. 1.

²⁸ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za sanaciju, nadoknadiła zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

²⁹ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

³⁰ Da bi se izbjegla sumnja, izostavljanje tačke 25 (f) podtačka (ii) znači da u ovoj tački nisu obuhvaćene garancije za pokriće prvog gubitka za dužničke instrumente, koji su u slučaju stečaja podređeni redovnim nadređenim povjericima.

³¹ Ako se isplate kupona kapitalizuju, to se mora uzeti u obzir prilikom postavljanja gornjih granica, pod uslovom da je takva kapitalizacija bila predviđena ili je mogla biti predviđena u vrijeme obavještanja o predmetnoj državnoj pomoći. Takođe, bilo koja druga mjera državne pomoći u obliku podređenog duga odobrena u kontekstu

- i. Dvije trećine godišnjih rashoda za zarade korisnika u slučaju velikih preduzeća i godišnjih rashoda za zarade korisnika u slučaju malih i srednjih preduzeća, kako je definisano u tački 25 (d) (i), i
- ii. 8,4% ukupnog prometa korisnika u 2019. u slučaju velikih preduzeća i 12,5% ukupnog prometa korisnika u 2019. za mala i srednja preduzeća.

3.3. Pomoć u obliku subvencionisanih kamatnih stopa za zajam

26. Kako bi se osigurao pristup likvidnosti preduzetnicima koji su suočeni sa iznenadnim manjkom sredstava, subvencionisane kamatne stope za ograničen period i iznos zajma mogu biti odgovarajuće, neophodno i ciljano rješenje u sadašnjim okolnostima. Osim toga, i podređeni dug, koji je u slučaju stečajnog postupka podređen redovnim povjericima sa prioritarnim pravom, može biti odgovarajuće, neophodno i ciljano rješenje u sadašnjim okolnostima. Takav dug narušava tržišnu utakmicu manje od vlasničkih ili hibridnih instrumenata kapitala jer se ne može automatski pretvoriti u vlasnički kapital dok je preduzeće aktivno. Stoga pomoć u obliku podređenog duga³² mora ispunjavati odgovarajuće uslove iz odjeljka 3.3., koji se odnosi na dužničke instrumente. Međutim, budući da se tako povećava kapacitet društava za zaduživanje kod vlasnika nadređenog duga na sličan način kao pomoć u obliku kapitala, uz to se primjenjuje dodatak na kreditni rizik i daljnje ograničenje iznosa u odnosu na nadređeni dug (trećina za velika preduzeća i polovina iznosa za MSP-a, kako je definisano u tački 27 podtačka (d) podtačke i. ili ii.). Kako bi se osiguralo jednako postupanje, podređeni dug koji prelazi te gornje granice trebalo bi ocjenjivati u skladu sa uslovima za mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 iz odjeljka 3.11.
- 26.a Pomoć dodijeljena u skladu sa odjeljkom 3.3. ne objedinjuje se sa podrškom dodijeljenom za glavnice istog osnovnog zajma u skladu sa odjeljkom 3.2. i obrnuto. Pomoć dodijeljena u skladu sa odjeljcima 3.2. i 3.3. može se objedinjavati za različite zajmove ako ukupni iznos zajmova po korisniku ne prelazi gornje granice utvrđene u tački 25 podtačka (d) ili u tački 27 podtačka (d). Korisnik može koristiti više mjera iz odjeljka 3.3. ako ukupni iznos zajmova po korisniku ne prelazi gornje granice utvrđene u tački 27. podtačke (d) i (e).
27. Komisija će državnu pomoć dodijeljenu u obliku subvencija za zajam javnog sektora kao odgovor na izbijanje pandemije COVID-19 smatrati kompatibilnom sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
- a. Zajmovi se mogu odobriti po sniženim kamatnim stopama koje su najmanje jednake osnovnoj stopi (jednogodišnji IBOR ili ekvivalentna vrijednost koju objavi Komisija³³) koja se primjenjivala 1. januara 2020. ili od trenutka obavještanja, uvećanoj za marže za kreditni rizik kako je utvrđeno u tabeli³⁴:

<i>Vrsta primaoca</i>	<i>Marža za kreditni rizik za prvu godinu</i>	<i>Marža za kreditni rizik od druge do treće godine</i>	<i>Marža za kreditni rizik od četvrte do šeste godine</i>
MSP-ća	25 baznih bodova	50 baznih bodova	100 baznih bodova
Velika preduzeća	50 baznih bodova	100 baznih bodova	200 baznih bodova

- b. kao alternativno rješenje države članice mogu, na osnovu gornje tablice, prijaviti programe u kojima rok dospjeća zajma i nivo marži za kreditni rizik mogu biti prilagođeni, npr. tokom cijelog trajanja zajma može se primjenjivati jedinstvena marža za kreditni rizik ako je veća od minimalne marže za kreditni rizik za prvu godinu za svaku vrstu korisnika, kako je prilagođena u skladu sa rokom dospjeća zajma iz ovog stava³⁵.
- c. ugovori o zajmu potpisuju su najkasnije 31. decembra 2021. i ograničeni su na maksimalno šest godina, osim ako su prilagođeni u skladu sa podtačkom (b) ove tačke;
- d. za zajam sa rokom dospjeća nakon 31. decembra 2021., ukupni iznos zajmova po korisniku ne prelazi:
  - i. dvostruke godišnje rashode korisnika za plate (uključujući doprinose za socijalno osiguranje i trošak zaposlenog na lokaciji preduzetnika, ali formalno na platnoj listi podugovarača) za 2019. ili za zadnju dostupnu godinu. U slučaju preduzeća osnovanih 1. januara 2019. ili nakon tog datuma, maksimalni iznos zajma ne smije biti veći od procijenjenog godišnjeg iznosa plate za prve dvije godine poslovanja; ili

pandemije bolesti COVID-19, čak i izvan ovog saopštenja, mora biti uključena u takav obračun. Međutim, ove gornje granice ne uključuju podređeni dug odobren u skladu sa odjeljkom 3.1. ovog saopštenja.

³² Osim ako je ta pomoć u skladu sa uslovima iz odjeljka 3.1. ove Komunikacije.

³³ Osnovne stope izračunane u skladu sa Komunikacijom Komisije o reviziji metode za utvrđivanje referentnih kamatnih i diskontnih stopa (SL C 14, 19.1.2008., str. 6.) i objavljene na internet stranicama Generalnog direktorata za konkurenciju na https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/reference_rates.html.

³⁴ Minimalna ukupna kamatna stopa (osnovna stopa uvećana za marže kreditnog rizika) za mala i srednja preduzeća i velika poduzeća trebala bi iznositi najmanje 10 baznih bodova godišnje.

³⁵ Minimalna ukupna kamatna stopa (osnovna stopa uvećana za marže za kreditni rizik) trebala bi iznositi najmanje 10 baznih bodova godišnje.

- ii. 25 % ukupnog prometa korisnika u 2019.; ili
  - iii. uz odgovarajuće obrazloženje koje država članica dostavlja Komisiji (na primjer o obilježjima određenih vrsta preduzetnika), iznos zajma može se povećati da pokrije potrebe za likvidnošću od trenutka dodjele u sljedećih 18 mjeseci za MSP-a³⁶ i u sljedećih 12 mjeseci za velika preduzeća. Potrebe za likvidnošću trebale bi se utvrditi na osnovu izjave korisnika³⁷;
  - e. za zajam sa rokom dospijeca do 31. decembra 2021. iznos glavnice zajma može biti veći od onoga pod podtačkom (d) ove tačke uz odgovarajuće obrazloženje koje država članica mora dostaviti Komisiji i pod uslovom da je zadržana proporcionalnost pomoći, što je država članica dokazala Komisiji;
  - f. zajam se odobrava za ulaganja i/ili za obrtni kapital;
  - g. zajam se ne može dodijeliti preduzetnicima koji su već bili u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću³⁸) na dan 31. decembra 2019.;
  - g.a Odstupajući od prethodno navedenog, podrška se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cjelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoć za sanaciju³⁹ ili pomoć za restrukturiranje⁴⁰.
- 27.a Dužnički instrumenti, koji su u slučaju stečajnog postupka podređeni redovnim povjericima sa prioritarnim pravom, mogu se odobriti po sniženim kamatnim stopama koje su najmanje jednake osnovnoj stopi i maržama za kreditni rizik iz tabele u tački 27 podtačka (a) uvećanima za 200 baznih bodova za velika preduzeća i 150 baznih bodova za MSP-ća. Na takve dužničke instrumente primjenjuje se alternativna mogućnost iz tačke 27 podtačka (b). Mora se poštovati i tačka 27 podtačke (c), (f), (g) i (g.a). Ako iznos podređenog duga prelazi obje sljedeće gornje granice⁴¹, kompatibilnost instrumenta sa unutrašnjim tržištem utvrđuje se u skladu sa odjeljkom 3.11.:
- i. dvije trećine godišnjih rashoda korisnika za plate u slučaju velikih preduzeća i godišnji rashod korisnika za plate u slučaju MSP-ća, kako je definisano u tački 27 podtačka (d) podtačka i.; i ,
  - ii. 8,4 % ukupnog prometa korisnika u 2019. u slučaju velikih preduzeća i 12,5 % ukupnog prometa korisnika u 2019. u slučaju MSP-ća.

3.4. Pomoć u obliku jemstva i zajmova preko kreditnih institucija ili drugih finansijskih posrednika

- 28. Pomoć u obliku jemstava i zajmova u skladu sa odjeljcima 3.1., 3.2., 3.3 i 3.12. ove Komunikacije mogu se odobriti preduzećima koja su suočena sa iznenadnim manjkom likvidnosti, direktno ili preko kreditnih i drugih finansijskih institucija kao finansijskih posrednika. U posljednjem slučaju moraju biti ispunjeni uslovi navedeni u nastavku.
- 29. Iako je takva pomoć direktno usmjerena na preduzeća koja su suočena sa iznenadnim manjkom likvidnosti, a ne na kreditne ili druge finansijske institucije, ona i njima može donijeti direktnu prednost. Međutim, cilj takve direktne pomoći nije očuvanje ili obnova održivosti, likvidnosti ili solventnosti kreditnih institucija. Komisija stoga smatra da takvu pomoć ne bi trebalo smatrati vanrednom javnom finansijskom podrškom u skladu sa članom 2 stav 1 definicijom br. 28 Direktive o oporavku i sanaciji banaka i članom 3 stav 1 definicija br. 29 Uredbe o jedinstvenom sanacionom mehanizmu i da je ne bi trebalo ocjenjivati u skladu sa pravilima o državnim podrškama koja se primjenjuju na bankarski sektor⁴².
- 30. U svakom slučaju, primjereno je uvesti određene zaštitne mjere za moguće direktne pomoći kreditnim institucijama ili drugim finansijskim institucijama kako bi se ograničilo neopravdano narušavanje tržišnog takmičenja.

³⁶ Kako je definisano u Prilogu I. Opšte uredbe o zajedničkom izuzeću.

³⁷ Plan likvidnosti može uključivati i obrtni kapital i troškove ulaganja.

³⁸ Kako je definirano u članu 2 tačka 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SL L 187, 26.6.2014., str. 1.

³⁹ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za sanaciju, nadoknadila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁴⁰ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁴¹ Ako su isplate kupona kapitalizovane, to se mora uzeti u obzir pri određivanju tih gornjih granica, pod uslovom da je takva kapitalizacija bila predviđena ili se mogla predvidjeti u vrijeme obaviještenja o predmetnoj državnoj pomoći. U taj obračun moraju se uključiti i sve druge mjere državne pomoći dodijeljene u kontekstu pandemije COVID-19 u obliku podređenog duga, čak i van ove Komunikacije. Međutim, te gornje granice ne obuhvataju podređene dugove odobrene u skladu sa odjeljkom 3.1. ove Komunikacije.

⁴² Vidjeti tačku 6. ovog privremenog okvira.

31. Kreditne ili druge finansijske institucije trebale bi u najvećoj mogućoj mjeri prenijeti pogodnosti državnog jemstva ili subvencionisanih kamatnih stopa za zajam na krajnje korisnike. Finansijski posrednik mora biti u stanju da dokaže da primjenjuje mehanizam kojim se u najvećoj mogućoj mjeri osigurava prenos pogodnosti na krajnje korisnike u obliku većeg obima finansiranja, rizičnijih portfelja, nižih zahtjeva za kolateralom, nižih premija za jemstvo ili nižih kamatnih stopa nego što bi bio slučaj bez takvih državnih jemstava ili zajmova.

3.5. Kratkoročno osiguranje izvoznih kredita

32. U Komunikaciji Komisije o kratkoročnom osiguranju izvoznih kredita utvrđeno je da se tržišni rizici ne pokrivaju osiguranjem izvoznih kredita uz pomoć država članica. Zbog aktuelne pandemije COVID-19 i nakon što je sprovela javno savjetovanje o dostupnosti kratkoročnog osiguranja izvoznih kredita za izvoz u sve države koje se trenutno smatraju državama sa tržišnim rizicima, Komisija je utvrdila da je kapacitet privatnog osiguranja za kratkoročne izvozne kredite nedovoljan i da je pokriće za tržišne rizike privremeno nedostupno.
33. U tom kontekstu Komisija smatra da su svi komercijalni i politički rizici povezani sa izvozom u države navedene na popisu u Prilogu Komunikacije Komisije o kratkoročnom osiguranju izvoznih kredita privremeno netržišni do 31. decembra 2021.

3.6. Pomoć za istraživanje i razvoj u području bolesti COVID-19

34. Uz postojeće mogućnosti na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e nužno je olakšati istraživanje i razvoj u području bolesti COVID-19 radi suočavanja sa aktuelnom zdravstvenom krizom.
35. Komisija će pomoći projekte istraživanja i razvoja u području bolesti COVID-19 i drugim područjima relevantnim za suzbijanje širenja virusa⁴³, uključujući i projekte povezane sa bolesti COVID-19 koji su dobili oznaku kvaliteta „pečat izvrsnosti” u okviru instrumenta za MSP-ća programa Horizont 2020., koje treba smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem, ako su ispunjeni svi sljedeći uslovi:
- pomoć se dodjeljuje u obliku direktnih bespovratnih sredstava, povratnih avansa ili poreskih olakšica najkasnije 31. decembra 2021.;
  - za projekte istraživanja i razvoja započete nakon 1. februara 2020. ili za projekte povezane sa bolesti COVID-19 koji su dobili „pečat izvrsnosti” smatra se da pomoć ima efekat podsticaja; za projekte započete prije 1. februara 2020. smatra se da pomoć ima efekat podsticaja ako je potrebna za ubrzanje projekta ili proširenje njegovog obima. U tim su slučajevima za pomoć prihvatljivi samo dodatni troškovi povezani sa ubrzanjem projekta ili proširenjem njegovog obima;
  - prihvatljivi troškovi mogu se odnositi na sve troškove koji su potrebni za projekt istraživanja i razvoja tokom njegovog trajanja, uključujući, između ostalih, troškove lica, troškove za digitalnu i računarsku opremu, za dijagnostičke alate, za alate za prikupljanje i obradu podataka, za usluge istraživanja i razvoja, za pretklinička i klinička ispitivanja (faze ispitivanja I.–IV.), za sticanje, potvrđivanje i zaštitu patenata i druge nematerijalne imovine i troškove dobijanja ocjena saglasan i/ili odobrenja potrebnih za stavljanje na tržište novih i poboljšanih vakcina i lijekova, medicinskih proizvoda, bolničke i medicinske opreme, dezinfekcionih sredstava i lične zaštitne opreme; ispitivanja faze IV. prihvatljiva su ako omogućavaju dalji naučni ili tehnološki napredak;
  - intenzitet pomoći za svakog korisnika može iznositi 100 % prihvatljivih troškova za osnovno istraživanje i ne više od 80 % prihvatljivih troškova za industrijsko istraživanje i eksperimentalni razvoj⁴⁴;
  - intenzitet podrške za industrijsko istraživanje i eksperimentalni razvoj može se povećati za 15 postotnih bodova ako dvije ili više država članica podstiče taj istraživački projekt ili ako se on sprovodi u prekograničnoj saradnji sa istraživačkim organizacijama ili drugim preduzetnicima;
  - pomoć u okviru ove mjere može se kombinovati sa podrškom iz drugih izvora za iste prihvatljive troškove ako kombinovana podrška ne prelazi gornje granice određene u tačkama (d) i (e);
  - korisnik pomoći obvezuje se na dodjelu neisključivih licenci trećim stranama na jedinstvenom evropskom tržištu na osnovu nediskriminirajućih tržišnih uslova;

⁴³Istraživanje u području bolesti COVID-19 i drugim područjima bitnima za suzbijanje širenja virusa uključuje istraživanje koje se odnosi na vakcine, lijekove i terapijska sredstva, medicinske proizvode, bolničku i medicinsku opremu, dezinfekciona sredstva, zaštitnu odjeću i opremu, kao i relevantne inovativne procese za efikasnu proizvodnju potrebnih proizvoda.

⁴⁴Kako je definisano u članu 2 tačka 84, 85 i 86 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SLL 187, 26.6.2014., str. 1.

- h. pomoć se ne može dodijeliti preduzetnicima koji su već bili u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću⁴⁵) na dan 31. decembra 2019.;
- h.a Odstupajući od prethodno navedenog, podrška se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cjelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoć za sanaciju⁴⁶ ili pomoć za restrukturiranje⁴⁷.

3.7. Pomoć za ulaganje u izgradnju ili nadogradnju infrastruktura za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo

- 36. Uz postojeće mogućnosti na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e nužno je podstaći infrastrukturu za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo koje doprinose razvoju proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19.
- 37. Komisija će pomoć za ulaganje u izgradnju ili nadogradnju infrastruktura za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo potrebnih za razvoj, ispitivanje i za unaprjeđenje procesa, do prve industrijske primjene prije masovne proizvodnje proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19 navedenih u odjeljku 3.8. smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
  - a. pomoć se dodjeljuje za izgradnju ili nadogradnju infrastruktura za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo potrebnih za razvoj, ispitivanje i unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo, do prve industrijske primjene prije masovne proizvodnje lijekova bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19 (uključujući vakcinu) i terapijskih sredstava, njihovih međuproizvoda, aktivnih farmaceutskih sastojaka i sirovina; medicinskih proizvoda, bolničke i medicinske opreme (uključujući respiratore, zaštitnu odjeću i opremu i dijagnostičke alate) i potrebnih sirovina; dezinfekcionih sredstava, njihovih međuproizvoda i hemijskih sirovina potrebnih za njihovu proizvodnju; te alata za prikupljanje/obradu podataka;
  - b. pomoć se dodjeljuje u obliku direktnih bespovratnih sredstava, poreskih olakšica ili povratnih avansa najkasnije 31. decembra 2021.;
  - c. za projekte započete nakon 1. februara 2020. smatra se da pomoć ima efekat podsticaja; za projekte započete prije 1. februara 2020. smatra se da pomoć ima efekat podsticaja ako je potrebna za ubrzanje projekta ili proširenje njegovog obima. U tim su slučajevima za pomoć prihvatljivi samo dodatni troškovi povezani sa ubrzanjem rada ili proširenjem obima;
  - d. projekt ulaganja završava se u roku od šest mjeseci od datuma dodjele pomoći. Smatra se da je projekt ulaganja završen kada ga kao takvog prihvate nacionalna tijela. U slučaju prekoračenja roka od šest mjeseci za svaki mjesec kašnjenja vraća se 25 % iznosa pomoći dodijeljene u obliku direktnih bespovratnih sredstava ili poreskih olakšica, osim ako je kašnjenje uzrokovano uslovima izvan kontrole korisnika pomoći. Ako se rok ispoštuje, pomoć u obliku povratnih avansa pretvaraju se u bespovratna sredstva; u suprotnom se povratni avans vraća u jednakim godišnjim ratama u roku od pet godina od datuma dodjele pomoći;
  - e. prihvatljivi troškovi su troškovi ulaganja neophodni za uspostavljanje infrastruktura za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo potrebnih za razvoj proizvoda iz tačke (a). Intenzitet pomoći ne prelazi 75 % prihvatljivih troškova;
  - f. najveći dopušteni intenzitet pomoći u obliku direktnih bespovratnih sredstava ili poreske olakšice može se povećati za dodatnih 15 postotnih bodova ako se ulaganje dovrši u roku od dva mjeseca od datuma dodjele pomoći ili datuma početka primjene poreske olakšice ili ako pomoć dolazi iz više država članica. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku povratnog avansa i ulaganje se dovrši u roku od dva mjeseca ili ako pomoć dolazi iz više država članica, može se odobriti dodatnih 15 postotnih bodova;
  - g. pomoć u okviru ove mjere ne kombinuje se sa drugim podrškama za ulaganje za iste prihvatljive troškove;

⁴⁵Kako je definisano u članu 2 tačka 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SLL 187, 26.6.2014., str. 1.

⁴⁶Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za sanaciju, nadoknadila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁴⁷Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

- h. jemstvo za pokriće gubitaka može se odobriti uz direktna bespovratna sredstva, poresku olakšicu ili povratni avans ili kao samostalna mjera pomoći. Jemstvo za pokriće gubitaka preduzetniku se izdaje u roku od mjesec dana od podnošenja zahtjeva; iznos gubitaka koji je potrebno nadoknaditi utvrđuje se pet godina nakon dovršetka ulaganja. Iznos nadoknade izračunava se kao razlika između broja troškova ulaganja, razumne godišnje dobiti od 10%, troškova ulaganja tokom pet godina i operativnih troškova, s jedne strane, i broja iznosa primljenih direktnih bespovratnih sredstava, prihoda ostvarenih tokom petogodišnjeg razdoblja i konačne vrijednosti projekta, s druge strane;
- i. cijena koja se naplaćuje za usluge koje pruža infrastruktura za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo mora odgovarati tržišnoj cijeni;
- j. pristup infrastrukturama za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo otvoren je za više korisnika i omogućuje se na transparentnoj i nediskriminirajućoj osnovi. Preduzetnicima koji su finansirali najmanje 10% troškova ulaganja može se odobriti povlašćeni pristup pod povoljnijim uslovima;
- k. pomoć se ne može dodijeliti preduzetnicima koji su već bili u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću⁴⁸) na dan 31. decembar 2019.
- k.a Odstupajući od prethodno navedenog, podrška se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovedu cjelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoć za sanaciju⁴⁹ ili pomoć za restrukturiranje⁵⁰.

3.8. Pomoć za ulaganje u proizvodnju proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19

- 38. Uz postojeće mogućnosti na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e nužno je olakšati proizvodnju proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19. To obuhvata: relevantne lijekove (uključujući vakcine) i terapijska sredstva, njihove međuproizvode, aktivne farmaceutske sastojke i sirovine; medicinske proizvode, bolničku i medicinsku opremu (uključujući respiratore, zaštitnu odjeću i opremu i dijagnostičke alate) i potrebne sirovine; dezinfekciona sredstva, njihove međuproizvode i hemijske sirovine potrebne za njihovu proizvodnju; alate za prikupljanje/obradu podataka.
- 39. Komisija će pomoć za ulaganje u proizvodnju proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19 smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
  - a. pomoć za ulaganje dodjeljuje se za proizvodnju proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19, kao što su lijekovi (uključujući vakcine) i terapijska sredstva, njihovi međuproizvodi, aktivni farmaceutski sastojci i sirovine; medicinski proizvodi, bolnička i medicinska oprema (uključujući respiratore, zaštitnu odjeću i opremu i dijagnostičke alate) i potrebne sirovine; dezinfekcijska sredstva, njihovi međuproizvodi i hemijske sirovine potrebne za njihovu proizvodnju; alati za prikupljanje/obradu podataka;
  - b. pomoć se dodjeljuje u obliku direktnih bespovratnih sredstava, poreskih olakšica ili povratnih avansa najkasnije 31. decembra 2021.;
  - c. za projekte započete nakon 1. februara 2020. smatra se da pomoć ima efekat podsticaja; za projekte započete prije 1. februara 2020. smatra se da pomoć ima efekat podsticaja ako je potrebna za ubrzanje projekta ili proširenje njegovog obima. U tim su slučajevima za pomoć prihvatljivi samo dodatni troškovi povezani sa ubrzanjem rada ili proširenjem obima;
  - d. projekt ulaganja završava se u roku od šest mjeseci od datuma dodjele pomoći. Smatra se da je projekt ulaganja završen kada ga kao takvog prihvate nacionalna tijela. U slučaju prekoračenja roka od šest mjeseci za svaki mjesec kašnjenja vraća se 25 % iznosa pomoći dodijeljene u obliku direktnih bespovratnih sredstava ili poreskih olakšica, osim ako je kašnjenje uzrokovano uslovima izvan kontrole korisnika pomoći. Ako se rok ispoštuje, pomoć u obliku povratnih avansa pretvaraju se u bespovratna sredstva; u suprotnom se povratni avans vraća u jednakim godišnjim ratama u roku od pet godina od datuma dodjele pomoći;
  - e. prihvatljivi troškovi odnose se na sve troškove ulaganja potrebne za proizvodnju proizvoda iz tačke (a) i na troškove eksperimentalnog rada novih proizvodnih postrojenja. Intenzitet pomoći ne prelazi 80 % prihvatljivih troškova;
  - f. najveći dopušteni intenzitet pomoći u obliku direktnih bespovratnih sredstava ili poreske olakšice može se povećati za dodatnih 15 postotnih bodova ako se ulaganje dovrši u roku od dva mjeseca od datuma dodjele pomoći ili datuma početka primjene poreske olakšice ili ako pomoć dolazi iz više država članica. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku povratnog avansa i

⁴⁸ Kako je definisano u članu 2 tačka 18. Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SL L 187, 26.6.2014., str. 1.

⁴⁹ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za sanaciju, nadoknadila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁵⁰ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

ulaganje se završi u roku od dva mjeseca ili ako pomoć dolazi iz više država članica, može se odobriti dodatnih 15 postotnih bodova;

- g. pomoć u okviru ove mjere ne kombinuje se drugim podrškama za ulaganje za iste prihvatljive troškove;
- h. jemstvo za pokriće gubitaka može se odobriti uz direktna bespovratna sredstva, poresku olakšicu ili povratni avans ili kao samostalna mjera podrške. Jemstvo za pokriće gubitaka preduzetniku se izdaje u roku od mjesec dana od podnošenja zahtjeva; iznos gubitaka koji je potrebno nadoknaditi utvrđuje se pet godina nakon dovršetka ulaganja. Iznos nadoknade izračunava se kao razlika između zbira troškova ulaganja, razumne godišnje dobiti od 10% troškova ulaganja tokom pet godina i operativnih troškova, s jedne strane, i broja iznosa primljenih direktnih bespovratnih sredstava, prihoda ostvarenih tokom petogodišnjeg razdoblja i konačne vrijednosti projekta, s druge strane;
- i. pomoć se ne može dodijeliti preduzetnicima koji su već bili u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću⁵¹) na dan 31. decembra 2019.;
- i.a Odstupajući od prethodno navedenog, podrška se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cjelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoć za sanaciju⁵² ili pomoć za restrukturiranje⁵³.

3.9. Pomoć u obliku odlaganja plaćanja poreza i/ili doprinosa za socijalno osiguranje

- 40. Odlaganje plaćanja poreza i/ili doprinosa za socijalno osiguranje mogu biti korisno sredstvo za smanjenje ograničenja likvidnosti preduzetnika (uključujući samozaposlene) i očuvanje radnih mjesta. Ako se takva odlaganja primjenjuju uopšte i ne stavljaju u povoljniji položaj određene preduzetnike ili proizvodnju određene robe, nisu obuhvaćene područjem primjene člana 107 stav 1 UFEU-e. Ako su ograničene na npr. određene sektore, regije ili vrste preduzetnika, čine pomoć u smislu člana 107 stav 1 UFEU-e⁵⁴.
- 41. Komisija će smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem, na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e, programe pomoći koji se sastoje od privremenog odlaganja plaćanja poreza ili doprinosa za socijalno osiguranje koji se primjenjuju na preduzetnike (uključujući samozaposlene) koji su posebno pogođeni pandemijom COVID-19, na primjer preduzetnike u određenim sektorima i regijama ili preduzetnike određene veličine. To se odnosi i na mjere propisane za poreske obaveze i obaveze za socijalne doprinose kojima se korisnicima želi olakšati poslovanje u situaciji ograničene likvidnosti, kao što su obročna otplata odloženih dospjelih poreskih obaveza, lakši pristup mjerama plaćanja poreskog duga i odobravanje odlaganja bez obračuna kamata, obustava naplate poreskog duga i brži povrat poreza. Pomoć se dodjeljuje prije 31. decembra 2021., a krajnji datum primjene odlaganja nije kasniji od 31. decembra 2022.

3.10. Pomoć u obliku subvencija za plate zaposlenih radi izbjegavanja otpuštanja tokom pandemije bolesti COVID-19

- 42. Radi očuvanja radnih mjesta države članice mogu predvidjeti doprinos troškovima preduzetnika za plate, koji bi u protivnom zbog izbijanja pandemije COVID-19 bili primorani otpuštati zaposlene, ili dohotku samozaposlenih lica koji je ekvivalentan plati, za koje bi donošenje nacionalnih mjera kao odgovor na izbijanje pandemije COVID-19 rezultiralo prekidom ili smanjenjem njihove poslovne aktivnosti. Ako se takvi programi pomoći primjenjuju na cijelu privredu, izvan su obima Unijine kontrole državne podrške jer nisu selektivni. U suprotnome, smatra se da se takvim programima preduzetnicima daje selektivna prednost ako su ograničeni na određene sektore, regije ili vrste preduzetnika.
- 43. Ako takve mjere čine pomoć, Komisija će ih smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
  - a. Cilj pomoći je izbjeći otpuštanja tokom pandemije COVID-19 (i osigurati nastavak poslovne aktivnosti samozaposlenih lica);
  - b. pomoć se dodjeljuje u obliku programa za preduzetnike u određenim sektorima i regionima ili preduzetnike određene veličine koji su posebno pogođeni pandemijom bolesti COVID-19;

⁵¹ Kako je definisano u članu 2 tačka 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SL L 187, 26.6.2014., str. 1.

⁵² Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za sanaciju, nadoknabila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁵³ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁵⁴ Vidjeti i tačku 118. Obavještenje Komisije o pojmu državne pomoći iz člana 107. stav 1. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, C/2016/2946, SL C 262, 19.7.2016., str. 1–50.

- c. pojedinačne pomoći u okviru programa subvencionisanja plata dodjeljuju se najkasnije do 31. decembra 2021. zaposlenima koji bi u protivnom bili otpušteni zbog prekida ili smanjenja poslovnih aktivnosti prouzrokovanih pandemijom COVID-19 (ili samozaposlenim licima na čije je poslovanje negativno uticala pandemija bolesti COVID-19) i pod uslovom da je zaposleni čija je plata subvencionisana u stalnom radnom odnosu tokom cijelog perioda subvencionisanja (ili pod uslovom održavanja odgovarajuće poslovne aktivnosti samozaposlenih lica tokom cijelog perioda za koje se dodjeljuje pomoć);
  - d. mjesečna subvencija za plate ne smije biti veća od 80 % mjesečne bruto plate (koja uključuje doprinose poslodavca za socijalno osiguranje) lica čija se plata subvencionira (ili 80 % dohotka samozaposlenih koji je ekvivalentan prosječnoj mjesečnoj plati). Osim toga, države članice mogu, posebno u korist nižih platnih kategorija, obavijestiti o alternativnim metodama obračuna intenziteta pomoći, na primjer na osnovu nacionalne prosječne plate, minimalne plate ili mjesečnih bruto troškova zarada zaposlenih (odnosno na osnovu dohotka samozaposlenih koji je ekvivalentan prosječnoj mjesečnoj plati) prije izbijanja pandemije bolesti COVID-19, pod uslovom da je zadržana proporcionalnost pomoći;
  - e. subvencija za plate može se kombinovati sa drugim opšte dostupnim ili selektivnim mjerama pomoći zapošljavanju ako kombinovana pomoć ne rezultira prekomjernom nadoknadom troškova za plate dotičnih lica. Subvencije za plate mogu se dodatno kombinovati sa odlaganjem plaćanja poreza i odlaganjem plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje.
- 43.a Ako takav program obuhvata i zaposlene kreditnih ili finansijskih institucija, takva pomoć, s obzirom na njegov uglavnom socijalni cilj, nije namijenjena očuvanju ili obnovi održivosti, likvidnosti ili solventnosti tih institucija.⁵⁵ Komisija, stoga, smatra da takvu pomoć ne bi trebalo smatrati direktnom javnom finansijskom podrškom u skladu sa članom 2 stav 1 definicija br. 28 Direktive o oporavku i sanaciji banaka i članom 3 stav 1 definicija br. 29 Uredbe o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu i da je ne bi trebalo ocjenjivati u skladu sa pravilima o državnim podrškama koja se primjenjuju na bankarski sektor.⁵⁶

3.11. Mjere dokapitalizacije

- 44. Ovim se privremenim okvirom utvrđuju kriterijumi u skladu sa pravilima EU-e o državnim podrškama na osnovu kojih države članice mogu preduzetnicima koji su u finansijskim problemima zbog pandemije COVID-19 pružiti javnu pomoć u obliku vlasničkih i/ili hibridnih instrumenata kapitala.⁵⁷ Cilj joj je spriječiti da zbog poremećaja u privredi sa tržišta nepotrebno nestanu preduzetnici čije je poslovanje prije pandemije COVID-19 bilo održivo. Iznosi kapitala za dokapitalizaciju zato ne smiju biti veći od minimuma potrebnog za osiguranje održivosti korisnika niti premašiti ono što je nužno za ponovno uspostavljanje strukture kapitala korisnika kakva je bila prije pandemije COVID-19. Veliki preduzetnici moraju izvještavati o načinu na koji se sredstvima primljene pomoći podržavaju njihove aktivnosti u skladu sa ciljevima EU-e i nacionalnim obvezama u pogledu zelene i digitalne tranzicije, uključujući cilj klimatske neutralnosti EU-e do 2050.
- 45. Komisija takođe naglašava da bi pružanje nacionalne javne pomoći u obliku vlasničkih i/ili hibridnih instrumenata kapitala, u okviru programa ili u pojedinačnim slučajevima, trebalo uzeti u obzir samo ako se ne može pronaći drugo odgovarajuće rješenje. Nadalje, uslovi za izdavanje tih instrumenata trebalo bi da budu vrlo strogi jer se njima znatno narušava tržišno takmičenje među preduzetnicima. Na te se intervencije moraju primjenjivati jasno utvrđeni uslovi za ulazak države u predmetne preduzetnike, njihov izlazak iz vlasničkog kapitala preduzetnika i isplaćivanje naknade te odredbe o upravljanju i odgovarajuće mjere za ograničavanje narušavanja tržišnog takmičenja. Zato Komisija napominje da će nacionalne mjere pomoći koje odgovaraju ciljevima politike EU-e u pogledu zelene i digitalne tranzicije privrede država članica omogućiti održiviji dugoročni rast i podstaknuti tranziciju prema cilju klimatske neutralnosti EU-e do 2050.

3.11.1. Primjenjivost

- 46. Sljedeći uslovi, koji nisu obuhvaćeni odjeljkom 3.1. ove Komunikacije, primjenjuju se na programe dokapitalizacije i pojedinačne mjere dokapitalizacije država članica za nefinansijske preduzetnike (pod zajedničkim nazivom „mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19”) u skladu sa ovom Komunikacijom. Primjenjuju se na mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 namijenjene velikim preduzećima i MSP-ima.⁵⁸
- 47. Sljedeći uslovi primjenjuju se i na podređene dužničke instrumente koji prelaze obje gornje granice utvrđene u odjeljku 3.3. tačka 34 podtačke i. i ii. ove Komunikacije.
- 48. Mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 ne smiju se odobravati nakon 31. decembra 2021.

⁵⁵Vidjeti po analogiji Odluku Komisije SA.49554-CY – Ciparski program za loše kredite osigurane primarnim boravištem (Estia), uvodnu izjavu 73. i Odluku Komisije SA.53520-EL – Program zaštite primarnog boravišta, uvodnu izjavu 71.

⁵⁶Vidjeti tačku 6. ove Komunikacije.

⁵⁷Mogućnost dodjele pomoći u obliku vlasničkih i/ili hibridnih instrumenata kapitala, ali za puno niže nominalne iznose, već postoji u skladu sa uslovima iz odjeljka 3.1. ove Komunikacije.

⁵⁸Kako je utvrđeno u tački 17. Komunikacije, obavještenje o alternativnom pristupu i dalje je moguće u skladu sa članom 107 stavkom 3 tačka (b) UFEU-e.

3.11.2. Uslovi prihvatljivosti i ulaska

49. Mjera dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 mora ispunjavati sljedeće uslove:
- bez intervencije države korisnik bi prekinuo poslovanje ili bi se suočio sa ozbiljnim problemima u održavanju poslovanja. Na takve probleme može lično upućivati pogoršanje odnosa duga i kapitala korisnika ili slični pokazatelji;
  - intervencija je od zajedničkog interesa. To može obuhvatati izbjegavanje socijalnih problema i nefunkcionisanja tržišta zbog znatnog gubitka radnih mjesta, izlaska inovativnog preduzeća, izlaska sistemski značajnog preduzeća, rizika od prekida pružanja važne usluge ili sličnih situacija koje je propisno obrazložila predmetna država članica;
  - korisnik ne može pronaći finansiranje na tržištima po pristupačnim uslovima, a horizontalne mjere koje su na snazi u predmetnoj državi članici za pokrivanje potreba za likvidnošću nisu dovoljne da bi se osigurala njegova održivost; i
  - korisnik nije preduzetnik koji je na dan 31. decembra 2019. već bio u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću⁵⁹);
- d.a Odstupajući od prethodno navedenog, podrška se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cjelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoć za sanaciju⁶⁰ ili pomoć za restrukturiranje⁶¹.
50. Mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 države članice odobravaju u okviru programa pomoći koji je odobrila Komisija, i to samo na osnovu pisanog zahtjeva za pomoć potencijalnih preduzetnika korisnika. Kad je riječ o pomoći koja se prijavljuje pojedinačno, države članice dostavljaju dokaz o takvom pisanom zahtjevu kao dio prijave pojedinačne mjere pomoći Komisiji.
51. Zahtjevi iz ovog odjeljka i odjeljaka 3.11.4., 3.11.5., 3.11.6. i 3.11.7. primjenjuju se na programe dokapitalizacije i pojedinačne mjere pomoći u kontekstu pandemije COVID-19. Komisija će pri odobravanju programa zatražiti posebnu prijavu pojedinačne pomoći iznad iznosa od 250 miliona EUR. U pogledu tih prijava Komisija će procijeniti jesu li postojeće finansiranje na tržištu ili horizontalne mjere za pokrivanje potreba za likvidnošću nedovoljni da bi se garantovala održivost korisnika; jesu li odabrani instrumenti dokapitalizacije i sa njima povezani uslovi primjereni za rješavanje ozbiljnih problema korisnika; je li pomoć proporcionalna; i jesu li ispunjeni uslovi iz ovog odjeljka i odjeljaka 3.11.4., 3.11.5., 3.11.6. i 3.11.7.

3.11.3. Vrste mjera dokapitalizacije

52. Države članice u kontekstu pandemije COVID-19 mogu odobriti mjere dokapitalizacije primjenom dva različita tipa instrumenata dokapitalizacije:
- vlasnički instrumenti, a posebno izdanje novih redovnih ili povlašćenih dionica; i/ili
  - instrumenti sa vlasničkom komponentom (dalje u tekstu „hibridni instrumenti kapitala“)⁶², posebno prava na učestvovanje u dobiti, tihi udjeli i konvertibilne osigurane ili neosigurane obveznice.
53. Država može intervenirati u obliku bilo kojeg navedenog instrumenta ili kombinacijom vlasničkih i hibridnih instrumenata kapitala. Države članice mogu odobriti plasman navedenih instrumenata i u kontekstu tržišne ponude, pod uslovima da svaka posljedična državna intervencija kod korisnika ispunjava uslove iz ovog odjeljka 3.11. Komunikacije. Država članica mora osigurati da odabrani instrumenti dokapitalizacije i sa time povezani uslovi budu najprikladniji odgovor na potrebe korisnika za dokapitalizacijom te da pritom njihov učinak na narušavanje tržišne konkurencije bude što manji.

3.11.4. Iznos dokapitalizacije

54. Kako bi se osigurala srazmjera pomoći, iznosi kapitala za dokapitalizaciju u kontekstu pandemije COVID-19 ne smiju biti veći od minimuma potrebnog za osiguranje održivosti korisnika, niti prekoračiti ono što je nužno za ponovno uspostavljanje strukture

⁵⁹Kako je definisano u članu 2 tačka 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 10. Ugovora, SL L 187, 26.6.2014., str. 1.

⁶⁰Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za sanaciju, nadoknadila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁶¹Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁶²Hibridni instrumenti kapitala instrumenti su koji imaju obilježja dužničkih i vlasničkih instrumenata. Naknada za konvertibilne obveznice plaća se na primjer kao za obične obveznice sve do njihove konverzije u vlasnički instrument. Procjena ukupne naknade za hibridne instrumente kapitala stoga zavisi, s jedne strane, o iznosu naknade za dužnički instrument i, s druge strane, o uslovima konverzije u vlasnički instrument.

kapitala korisnika kakva je bila prije pandemije COVID-19, odnosno stanja na dan 31. decembra 2019. Pri ocjeni srazmjere pomoći uzimaju se u obzir državne pomoći koje su primljene ili planirane u kontekstu izbijanja pandemije COVID-19.⁶³

3.11.5. Naknada i izlazak države

Opšta načela

55. Država prima odgovarajuću naknadu za ulaganje. Što je naknada bliža tržišnim uslovima, manje je potencijalno narušavanje tržišne konkurencije prouzrokovano državnom intervencijom.
56. Ulaganje u dokapitalizaciju u kontekstu pandemije COVID-19 trebalo bi se otkupiti kad se privreda stabilizuje. Komisija smatra prikladnim dati korisniku dovoljno vremena za otkup ulaganja u dokapitalizaciju. Država članica mora uspostaviti mehanizam za postepen otkup.
57. Naknada za mjeru dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 trebala bi se povećati kako bi se uskladila sa tržišnim cijenama te bi se na taj način pružila podrška korisnicima i ostalim akcionarima za otkup ulaganja u okviru državne mjere dokapitalizacije i smanjio rizik od narušavanja tržišne konkurencije.
58. Iz toga slijedi da mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 treba da obuhvataju odgovarajuću podršku preduzećima da otkupe ulaganje u dokapitalizaciju i potraže alternativni kapital kad to omogućuje uslovi na tržištu, i to na način da se od njih zahtijeva dovoljno visoka naknada za dokapitalizaciju.
59. Države članice umjesto metoda utvrđivanja naknade navedenih u nastavku mogu prijaviti programe ili pojedinačne mjere kod kojih se metoda utvrđivanja naknade prilagođava karakteristikama i nadređenosti instrumenta kapitala, pod uslovima da oni dovode do sličnog ishoda u pogledu podsticajnih efekata na izlazak države i sličnog ukupnog efekta na naknadu državi.

Naknada za vlasničke instrumente

60. Državna dokapitalizacija ili identična intervencija sprovodi se po cijeni koja ne prekoračuje prosječnu cijenu dionice korisnika tokom 15 dana prije podnošenja zahtjeva za dokapitalizaciju. Ako korisnik nije privredno društvo na berzi, procjenu njegove tržišne vrijednosti trebalo bi utvrditi posredstvom nezavisnog stručnjaka ili drugim srazmjernim sredstvima.
61. Svaka mjera dokapitalizacije uključuje mehanizam postupnog povećanja naknade državi kako bi se korisnik podstakao na otkup državnih dokapitalizacija. To povećanje naknade može biti u obliku dodatnih dionica⁶⁴ dodijeljenih državi ili drugih mehanizama i trebalo bi odgovarati najmanje 10-postotnom povećanju naknade državi (za učestvovanje koje proizlazi iz neotplaćene državne dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19) za svaki korak postupnog povećanja:
  - a. Mehanizam postupnog povećanja aktivira se četiri godine nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 ako država nije prodala najmanje 40 % svojeg vlasničkog udjela koji proizlazi iz dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19.
  - b. Mehanizam postupnog povećanja ponovno se aktivira šest godina nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 ako država nije u potpunosti prodala svoj vlasnički udio koji proizlazi iz dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19.⁶⁵ Ako korisnik nije društvo koje se nalazi na berzi, države članice mogu odlučiti sprovesti svaki od ta dva koraka jednu godinu kasnije, odnosno pet i sedam godina nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19.
62. Komisija može prihvatiti alternativne mehanizme pod uslovom da oni rezultiraju sličnim ishodom u pogledu podsticajnog efekta na izlazak države i sličnim ukupnim efektom na naknadu državi.
63. Korisnik bi u svakom trenutku trebao imati mogućnost otkupa vlasničkog udjela koji je država stekla. Kako bi se osiguralo da država primi odgovarajuću naknadu za ulaganje, otkupna cijena trebalo bi da odgovara onome od sljedeća dva iznosa koji je viši:
  - i. nominalno ulaganje države, uvećano za godišnje kamate za naknadu, koja je za 200 baznih bodova viša od navedenog iznosa u tabeli u nastavku⁶⁶; ili
  - ii. tržišna cijena u trenutku otkupa.

⁶³Za potrebe 3.11.4. hibridni instrumenti koje je odobrila država treba smatrati vlasničkim kapitalom.

⁶⁴Dodatne dionice mogu se, na primjer, dodijeliti izdavanjem konvertibilnih obveznica na datum dokapitalizacije, koje će se pretvoriti u vlasnički kapital na datum pokretanja mehanizma postupnog povećanja.

⁶⁵Na primjer, ako povećanje ima oblik dodjele dodatnih dionica državi. Ako udio države u korisniku nakon dokapitalizacije iznosi 40 % i ako država ne proda svoj udio do zatraženog datuma, udio države trebao bi se povećati za najmanje $0,1 \times 40 \% = 4 \%$ i iznositi 44 % četiri godine nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 te 48 % šest godina nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, što podrazumijeva odgovarajuće smanjenje udjela drugih dioničara.

⁶⁶Povećanje od 200 baznih bodova ne primjenjuje se u osmoj godini i periodu nakon toga.

64. Država također može u bilo kojem trenutku prodati svoj vlasnički udio po tržišnim cijenama kupcima koji nisu korisnici. Za takvu prodaju u načelu je potrebno otvoreno i nediskriminatorno savjetovanje sa potencijalnim kupcima ili prodaja na berzi. Država može postojećim dioničarima, tj. dioničarima koji su to bili prije dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, dati pravo prvenstva za kupovinu po cijeni dobijenoj na osnovu javnog savjetovanja. Ako država proda svoj vlasnički udio po cijeni nižoj od najniže cijene utvrđene u tački 63, pravila upravljanja utvrđena u odjeljku 3.11.6. nastavljaju se primjenjivati najmanje četiri godine nakon odobrenja mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19.

64.a Ne dovodeći u pitanje tačku 64, ako je država jedini postojeći dioničar, otkup dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 može biti u sljedećem obliku, pod uslovom da su od dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 prošle dvije godine:

- a. postupak prodaje iz tačke 64. nije potreban, i
- b. javno i nediskriminatorno savjetovanje iz tačke 64. može se zamijeniti procjenom korisnika koju sprovodi subjekt nazavistan od tog korisnika i od države.

Ako se tom nezavisnom procjenom utvrdi pozitivna tržišna vrijednost, smatra se da je država izašla iz dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, čak i ako je korisnik i dalje u državnom vlasništvu. Bez obzira na to, ako je pozitivna tržišna vrijednost manja od najniže cijene utvrđene u tački 63, pravila upravljanja utvrđena u odjeljku 3.11.6. nastavljaju se primjenjivati najmanje četiri godine nakon odobrenja mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19. Za mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 koje premašuju 250 miliona EUR država članica tu nezavisnu procjenu dostavlja Komisiji. Komisija u svakom slučaju može na vlastitu inicijativu zahtijevati da joj se nezavisna procjena dostavi i može je ocijeniti kako bi provjerila je li u skladu sa normama utvrđenima kako bi se osiguralo da su transakcije u skladu sa tržišnim ponašanjem.

64.b Kao alternativa tački 64, ako je država samo jedan od postojećih dioničara, otkup dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 može biti u sljedećem obliku, pod uslovom da su od dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 prošle dvije godine:

- a. za dio vlasničkoga kapitala povezanog sa pandemijom COVID-19 koji bi država trebalo zadržati kako bi se njen vlasnički udio vratio na nivo prije dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, primjenjiva je mogućnost iz tačke 64a. Ako država proda znatan dio dionica preduzeća privatnim investitorima putem tržišnog postupka izbora kako je dato u tački 64, taj se postupak za potrebe tačke 64a može smatrati nezavisnom procjenom.
- b. Na preostali dio vlasničkog kapitala povezanog sa pandemijom COVID-19 primjenjuje se tačka 64. To znači da je potrebno sprovesti tržišni postupak izbora. Država nema prava prvenstva iz tačke 64 jer je to pravo već ostvarila na osnovu prethodno navedene podtačke (a).⁶⁷ Ako se otkup dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 odnosi samo na dio vlasničkog kapitala povezanog sa pandemijom COVID-19, na taj se dio primjenjuju prethodno navedene podtačke (a) i (b).

Naknada za vlasničke instrumente

65. Pri utvrđivanju ukupne naknade za hibridne instrumente kapitala moraju se na odgovarajući način uzeti u obzir sljedeći elementi:

- a. obilježja odabranog instrumenta, uključujući njegov odnos podređenosti, rizik i sve načine plaćanja;
- b. uključene podsticaje za izlazak (kao što su klauzule o postupnom povećanju i otkupu); i
- c. odgovarajuću referentnu kamatnu stopu.

66. Minimalna naknada za hibridne instrumente kapitala do njihove konverzije u vlasnički instrument mora biti najmanje jednaka osnovnoj stopi (jednogodišnji IBOR ili ekvivalentna vrijednost koju objavi Komisija⁶⁸), uvećanoj za premiju kako je utvrđeno u nastavku.

Naknada za hinridne instrumente kapitala: jednogodišnji IBOR+

⁶⁷Primjer: Prije dokapitalizacije država posjeduje 50 % korisnika. Nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 država posjeduje 90 % (10 % udjela odnosi se na dionice koje je država posjedovala prije pandemije COVID-19, a 80 % udjela odnosi se na dionice povezane s pandemijom COVID-19). Dvije godine nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 država prodaje 40 % (što odgovara 50 % dionica povezanih sa COVID-om 19) privatnim inestitorima putem tržišnog postupka izbora (po cijeni koja odgovara pozitivnoj tržišnoj vrijednosti). Preostali dio država zadržava na osnovu tačke 73 podtačka (a). Ta prodaja može se smatrati nezavisnom procjenom vrijednosti društva. Smatra se da je država otkupila dokapitalizaciju u kontekstu pandemije COVID-19 jer dio dionica povezanih sa COVID-om 19 koji je zadržala vraća njezin vlasnički udio na osnovu prije pandemije COVID-19, tj. 50 %, što je ekvivalentno iskorišćavanju prava prvenstva. Ako je tržišna cijena vlasničkoga kapitala povezanog sa pandemijom COVID-19 manja od minimalne cijene utvrđene, pravila upravljanja utvrđena u odjeljku 3.11.6. nastavljaju se primjenjivati još dvije godine.

⁶⁸Osnovne stope izračunate u skladu sa Komunikacijom Komisije o reviziji metoda za utvrđivanje referentnih kamatnih i diskontnih stopa (SL C 14, 19.1.2008., str. 6.) i objavljene na internet stranici Generalnog direktorata za konkurenciju https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/reference_rates.html.

<i>Vrsta primaoca</i>	<i>Prva godina</i>	<i>Druga i treća godina</i>	<i>Četvrta i peta godina</i>	<i>Šesta i sedma godina</i>	<i>Osma godina i period nakon toga</i>
MSP-ća	225 baznih bodova	325 baznih bodova	450 baznih bodova	600 baznih bodova	800 baznih bodova
Velika preduzeća	250 baznih bodova	350 baznih bodova	500 baznih bodova	700 baznih bodova	950 baznih bodova

67. Konverzija hibridnih instrumenata kapitala u vlasnički kapital sprovodi se po cijeni koja je za pet ili više posto manja od teoretske cijene dionice bez prava u trenutku konverzije.
68. Nakon konverzije u vlasnički kapital mora se uključiti mehanizam postupnog povećanja naknade državi radi podsticaja korisnika na otkup državne dokapitalizacije. Ako je vlasnički kapital koji proizlazi iz državne intervencije u kontekstu pandemije COVID-19 i dalje u vlasništvu države dvije godine nakon konverzije u vlasnički kapital, država dobija dodatni udio u vlasništvu korisnika uz preostali udio koji proizlazi iz konverzije hibridnih instrumenata kapitala u kontekstu pandemije COVID-19 koju je sprovela država. Taj dodatni vlasnički udio iznosi najmanje 10% preostalog udjela koji proizlazi iz konverzije hibridnih instrumenata kapitala u kontekstu pandemije COVID-19 od strane države. Komisija može prihvatiti alternativne mehanizme postupnog povećanja pod uslovom da imaju isti podsticajni efekat i sličan ukupni efekat na naknadu državi.
69. Države članice mogu odabrati metodu za utvrđivanje cijena koja uključuje dodatne klauzule o postupnom povećanju ili isplati. One bi trebalo biti osmišljene na način da se podstiče rano okončanje državne pomoći za dokapitalizaciju korisnika. Komisija može prihvatiti i alternativne metode za utvrđivanje cijena, pod uslovom da su naknade koje se njima utvrde više ili slične onima koje proizlaze iz prethodno navedenih metoda.
70. Budući da je priroda hibridnih instrumenata vrlo raznolika, Komisija ne pruža smjernice za sve vrste instrumenata. U svakom slučaju za hibridne instrumente poštuju se prethodno navedena načela, pri čemu naknada odražava rizik pojedinih instrumenata.

3.11.6. Upravljanje i sprečavanje neopravdanog narušavanja tržišne konkurencije

71. Kako bi se spriječilo neopravdano narušavanje tržišne konkurencije, korisnici ne smiju sprovesti agresivno komercijalno širenje pomoću sredstava državne pomoći ili preuzimanjem prekomjernih rizika. Primjenjuje se načelo da manji vlasnički udio države članice i veća naknada podrazumijevaju manju potrebu za zaštitnim mjerama.
72. Ako je korisnik mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 u vrijednosti većoj od 250 miliona EUR preduzetnik sa značajnom tržišnom snagom na najmanje jednom od relevantnih tržišta na kojima djeluje, države članice moraju predložiti dodatne mjere za očuvanje efikasne tržišne konkurencije na tim tržištima. Države članice posebno mogu predložiti strukturne obaveze i obaveze praćenja poslovanja predviđene u obavještenju Komisije o korektivnim mjerama prihvatljivim u skladu s Uredbom Vijeća (EZ) br. 139/2004 i Uredbom Komisije (EZ) br. 802/2004.
73. Korisnicima mjera za dokapitalizaciju u kontekstu pandemije COVID-19 zabranjeno je to oglašavati u komercijalne svrhe.
74. Sve dok nije otplaćeno najmanje 75% mjera dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, korisnicima koji nisu MSP-ća onemogućuje se sticanje više od 10% udjela u konkurentima ili drugim subjektima iz iste vrste poslovanja, uključujući poslovanje sa početka i kraja proizvodnog lanca.
75. U izuzetnim okolnostima i ne dovodeći u pitanje kontrolu koncentracija, ti korisnici mogu steći više od 10% udjela u subjektima sa početka ili kraja proizvodnog lanca u svom području djelovanja, ali samo u slučaju da je sticanje potrebno kako bi se osigurala održivost korisnika. Komisija može odobriti sticanje ako je ono potrebno za očuvanje održivosti korisnika. Sticanje se ne može sprovesti prije nego što Komisija donese odluku o tom pitanju.
76. Državne pomoći ne koriste se za unakrsno subvencionisanje privrednih djelatnosti integrisanih preduzeća koja su već bila u ekonomskim problemima na dan 31. decembra 2019. U integrisanim privrednim društvima uvodi se jasno razdvajanje računa kako bi se osiguralo da mjere dokapitalizacije ne koriste tim djelatnostima.
77. Sve dok mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 nisu u potpunosti otplaćene, korisnici ne mogu izvršavati isplate dividendi i neobvezne isplate kupona niti otkupljivati dionice, osim u odnosu na državu.

78. Sve dok nije otplaćeno najmanje 75% mjera dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, naknada svakom članu korisnikove uprave ne smije biti veća od fiksnog dijela njegove naknade na dan 31. decembra 2019. Za lica koje postanu članovi uprave tokom ili nakon dokapitalizacije kao ograničenje primjenjuje se fiksna naknada za članove uprave sa istim odnosom odgovornosti na dan 31. decembra 2019. Ni u kakvim okolnostima ne isplaćuju se bonusi ni druge varijabilne ili uporedive naknade.

78.a Ako je država postojeći dioničar, tj. ako je to bila prije dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, i:

- a. država ulaže novi vlasnički kapital pod istim uslovima kao i privatni ulagači i srazmjerno svojem postojećem vlasničkom udjelu (ili manje), i
- b. učestvovanje privatnog sektora je znatno (u načelu najmanje 30% novog uloženog kapitala), i
- c. nova državna dokapitalizacija čini državnu pomoć u kontekstu njenih posebnih okolnosti, npr. zbog druge mjere u korist društva, nije potrebno nametati posebne uslove u pogledu izlaska države i primjenjuje se sljedeće:
  - i. tačke 61 i 62 ne primjenjuju se na takvu mjeru dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19;
  - ii. odstupajući od tačaka 74, 75. i 78, zabrana sticanja i ograničenje naknada za upravu ograničeni su na tri godine;
  - iii. odstupajući od tačke 77, ukida se zabrana isplate dividendi za vlasnike novih dionica. Za postojeće dionice ukida se zabrana isplate dividendi, pod uslovom da se udio svih vlasnika tih postojećih dionica u društvu razrijedi na ispod 10%. Ako se udio svih vlasnika postojećih dionica u društvu ne razrijedi na ispod 10%, zabrana isplate dividendi primjenjuje se na postojeće dioničare u razdoblju od tri godine. U svakom slučaju, naknada u kontekstu pandemije COVID-19 za hibridne instrumente kapitala i podređene dužničke instrumente koje drži država isplaćuje se prije isplate dividendi dioničarima u određenoj godini;
  - iv. zahtjevi iz odjeljka 3.11.7. ne primjenjuju se, osim za obaveze izvještavanja iz tačke 83 koje se primjenjuju u razdoblju od tri godine; i
  - v. svi ostali uslovi utvrđeni u odjeljku 3.11. primjenjuju se kada se izvrše potrebne izmjene.

78.b Ako država ulaže vlasnički kapital u društvo u kojem nije postojeći dioničar (tj. ako to nije bila prije mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19), i

- a. ulaže novi vlasnički kapital pod istim uslovima kao i privatni ulagači, i
- b. učestvovanje privatnog sektora je znatno (u načelu najmanje 30 % novog uloženog kapitala), i
- c. ako državna dokapitalizacija čini državnu pomoć u kontekstu njenih posebnih okolnosti, npr. zbog druge mjere u korist društva, primjenjuje se sljedeće:
  - i. odstupajući od tačke 77, zabrana isplate dividendi ukida se za sve vlasnike novih dionica. Za postojeće dionice ukida se zabrana isplate dividendi, pod uslovom da se udio svih vlasnika tih postojećih dionica u društvu razrijedi na ispod 10%. U svakom slučaju, naknada u kontekstu pandemije COVID-19 za hibridne instrumente kapitala i podređene dužničke instrumente koje drži država, isplaćuje se prije isplate dividendi dioničarima u određenoj godini; i
  - ii. svi ostali uslovi utvrđeni u odjeljku 3.11. primjenjuju se kada se izvrše potrebne izmjene.

3.11.7. Strategija izlaska države iz učešća koja proizilazi iz obaveza dokapitalizacije i izvještavanja

79. Korisnici koji nisu MSP-ća, a primili su dokapitalizaciju u kontekstu pandemije COVID-19 u iznosu od više od 25% vlasničkog kapitala u trenutku intervencije moraju dokazati postojanje vjerodostojne strategije izlaska države članice iz učešća, osim ako se državna intervencija smanji ispod nivoa od 25% vlasničkog kapitala u roku od 12 mjeseci od datuma dodjele pomoći⁶⁹.

80. Strategijom povlačenja utvrđuje se:

- a. plan korisnika za nastavak djelatnosti i korišćenje sredstava koja je uložila država, uključujući raspored plaćanja naknade i otkupa državnog ulaganja (zajedno „raspored otplate”); i
- b. mjere koje će korisnik i država preduzeti kako bi se pridržavali rasporeda otplate.

---

⁶⁹Za potrebe ovog odjeljka 3.11.7. hibridni instrumenti koje je odobrila država trebalo bi se smatrati vlasničkim kapitalom.

81. Strategiju izlaska trebalo bi pripremiti i dostaviti državi članici u roku od 12 mjeseci nakon dodjele pomoći, a država članica mora je odobriti.
82. Osim obaveze utvrđene u tačkama od 79. do 81., korisnici moraju izvjestiti državu članicu o napretku u sprovođenju rasporeda otplate i usklađenosti sa uslovima iz odjeljka 3.11.6. u roku od 12 mjeseci od objavljivanja rasporeda, a nakon toga periodično svakih 12 mjeseci.
83. Sve dok se u potpunosti ne otplate mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, korisnici dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, koji nisu MSP-ća, objavljuju informacije o korišćenju primljene pomoći u roku od 12 mjeseci od datuma dodjele pomoći, a nakon toga periodično svakih 12 mjeseci. To bi posebno trebalo uključivati informacije o načinu na koji se sredstvima primljene pomoći podržavaju njihove aktivnosti u skladu s ciljevima EU-e i nacionalnim obvezama u pogledu zelene i digitalne tranzicije, uključujući cilj klimatske neutralnosti EU-e do 2050.
84. Država članica trebalo bi svake godine da izvještava Komisiju o sprovođenju rasporeda otplate i ispunjavanju uslova iz odjeljka 3.11.6. Ako je korisnik primio dokapitalizaciju u kontekstu pandemije COVID-19 u iznosu većem od 250 miliona EUR, izvještavanje uključuje informacije o ispunjavanju uslova iz tačke 62.
85. Ako šest godina nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 intervencija države nije smanjena na odnos ispod 15% vlasničkog kapitala korisnika, Komisiji se mora dostaviti na odobrenje plan restrukturiranja u skladu sa Smjernicama o državnoj pomoći za sanaciju i restrukturiranje. Komisija će procijeniti osiguravaju li mjere predviđene u planu restrukturiranja održivost korisnika, između ostalog s obzirom na obaveze na osnovu ciljeva EU-e i nacionalne obaveze u pogledu zelene i digitalne tranzicije te izlazak države, a da pritom ne utiču negativno na trgovinu u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu. Ako korisnik nije društvo koje se nalazi na berzi ili je riječ o MSP-u, država može odlučiti dostaviti plan restrukturiranja samo ako intervencija države nije smanjena ispod nivoa od 15% vlasničkog kapitala sedam godina nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19.

3.12. Državna pomoć u obliku podrške za nepokrivene fiksne troškove

86. Države članice mogu predvidjeti pomoć za nepokrivene fiksne troškove preduzeća u kojima je zbog pandemije COVID-19 došlo do prekida ili smanjenja poslovne aktivnosti.
87. Ako takve mjere čine državnu pomoć, Komisija će ih smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-a ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
  - a. pomoć se dodjeljuje najkasnije 31. decembra 2021. i pokriva nepokrivene fiksne troškove nastale u periodu od 1. marta 2020. do 31. decembra 2021., uključujući takve troškove nastale u dijelu tog perioda („prihvatljiv period”);
  - b. pomoć je dodijeljena na osnovu programa preduzećima koji su tokom prihvatljivog perioda pretrpjeli pad prometa od najmanje 30% u poređenju sa istim periodom 2019.;⁷⁰
  - c. nepokriveni fiksni troškovi su fiksni troškovi preduzeća nastali u prihvatljivom periodu koji nisu pokriveni doprinosom dobiti (prihodi minus varijabilni troškovi) tokom istog perioda i koji nisu pokriveni iz drugih izvora, kao što su osiguranje, privremene mjere pomoći predviđene ovom Komunikacijom ili pomoć iz drugih izvora.⁷¹ Intenzitet pomoći ne smije preći 70% nepokrivenih fiksnih troškova, osim za mikropreduzeća i mala preduzeća (u smislu Priloga I. Uredba o opštem zajedničkom izuzeću), za koja intenzitet pomoći ne smije preći 90% nepokrivenih fiksnih troškova. Za potrebe ove tačke gubici preduzeća zabilježeni u njihovim računima dobiti i gubitka tokom prihvatljivog perioda⁷² smatraju se nepokrivenim fiksnim troškovima. Pomoć u okviru ove mjere može se dodijeliti na osnovu predviđenih gubitaka, a konačni iznos pomoći određuje se nakon ostvarenja gubitaka, na osnovu revidiranih finansijskih izvještaja ili, uz odgovarajuće obrazloženje koje je država članica dostavila Komisiji (npr. u vezi sa obilježjima ili veličinom određenih vrsta preduzeća), na osnovu poreskih računa. Svaka isplata koja premašuje konačni iznos pomoći vraća se;
  - d. ukupna pomoć ne smije preći iznos od 10 miliona EUR po preduzeću. Pomoć se može dodijeliti u obliku direktnih bespovratnih sredstava, poreskih olakšica i povoljnijih uslova plaćanja ili u drugim oblicima, kao što su povratni avansi, jemstva, zajmovi i vlasnički kapital, pod uslovom da ukupna nominalna vrijednost takvih mjera ne prelazi ukupnu gornju granicu od 10 miliona EUR po preduzeću; svi iznosi moraju biti bruto iznosi, tj. prije odbitka poreza ili drugih troškova;

⁷⁰ Referentni period je period u 2019. bez obzira na to je li prihvatljiv period u 2020. ili u 2021.

⁷¹ Za potrebe ove tačke troškovi se odnose na fiksne i varijabilne troškove: fiksni troškovi nastaju nezavisno od nivoa proizvodnje, a varijabilni zavisno od nivoa proizvodnje.

⁷² Jednokratni gubici od umanjenja vrijednosti nisu uključeni u obračun gubitaka za potrebe ove odredbe.

- e. pomoć u okviru ove mjere ne spaja se sa drugim podrškama za iste prihvatljive troškove;
- f. pomoć se ne može dodijeliti preduzećima koja su već bila u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću)⁷³ na dan 31. decembra 2019. Odstupajući od prethodno navedenog, pomoć se može dodijeliti mikropreduzećima i malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. pod uslovom da se nad njima ne provodi postupak u slučaju nesolventnosti u skladu s nacionalnim pravom i da nisu primila pomoć za sanaciju⁷⁴ ili pomoć za restrukturiranje⁷⁵.

4. PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE

- 88. Uz izuzetak podrške dodijeljene u skladu sa odjeljcima 3.9., 3.10. i 3.11. države članice dužne su relevantne informacije o svakoj pojedinačnoj pomoći većoj od 100 000 EUR⁷⁶ dodijeljenoj u skladu sa ovom Komunikacijom objaviti na internet stranicama o državnim podrškama ili pomoću IT alata Komisije⁷⁷ u roku od 12 mjeseci od trenutka dodjele. Države članice dužne su objaviti relevantne informacije⁷⁸ o svakoj pojedinačnoj dokapitalizaciji odobrenoj u skladu s odjeljkom 3.11. na internet stranicama o državnim pomoćima ili pomoću IT alata Komisije u roku od 3 mjeseca od trenutka dokapitalizacije. Nominalna vrijednost dokapitalizacije navodi se po korisniku.
- 89. Države članice dužne su da Komisiji dostavljaju godišnje izvještaje⁷⁹.
- 90. Države članice dužne su da do 31. decembra 2021. Komisiji dostave popis mjera uvedenih na osnovu programa odobrenih na osnovu ove Komunikacije.
- 91. Države članice moraju osigurati vođenje detaljne evidencije o dodjeli pomoći predviđenih ovom Komunikacijom. Te evidencije moraju sadržati sve potrebne informacije kako bi se utvrdilo da su ispunjeni potrebni uslovi, i moraju se čuvati 10 godina nakon dodjele pomoći i na zahtjev dostaviti Komisiji.
- 92. Komisija može zatražiti dodatne informacije o dodijeljenim podrškama kako bi provjerila jesu li se poštovali uslovi utvrđeni u odluci Komisije kojom je odobrila pomoć.

5. ZAVRŠNE ODREDBE

- 93. Komisija ovu Komunikaciju primjenjuje od 19. marta 2020. imajući u vidu ekonomske posljedice izbijanja COVID-19, zbog kojih je bilo nužno djelovati bez odlaganja. Aktuelne vanredne okolnosti opravdani su razlog za ovu Komunikaciju, koja se neće primjenjivati nakon 31. decembra 2021. Komisija će sve odjeljke ove Komunikacije preispitati prije 31. decembra 2021. uzimajući u obzir važna pitanja o politici tržišnog takmičenja ili privredi. Ako bude potrebno, Komisija može dodatno objasniti svoj pristup određenim pitanjima.
- 94. Komisija će odredbe ove Komunikacije primjenjivati na sve relevantne prijavljene mjere počevši od 19. marta 2020., čak i ako su mjere prijavljene prije tog datuma.
- 95. U skladu sa obavještenjem Komisije o utvrđivanju pravila koja se primjenjuju na ocjenu nezakonite državne pomoći⁸⁰ Komisija na neprijavljene pomoći primjenjuje sljedeće odredbe:
  - a. ovu Komunikaciju, ako je pomoć dodijeljena nakon 1. februara 2020.;
  - b. pravila koja su bili primjenjiva u trenutku dodjele pomoći, u svim drugim slučajevima.

⁷³ Kako je definisano u članu 2 stav 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutarašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, (SL L 187, 26.6.2014., str.1 .

⁷⁴ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za sanaciju, nadoknadila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁷⁵ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁷⁶ Riječ je o informacijama propisanim u Prilogu III. Uredbi Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. 2014. i Prilogu III. Uredbi Komisije (EU) br. 702/2014. Za povratne avanse, jemstva, zajam, podređeni zajam i druge oblike pomoći nominalna vrijednost temeljnog instrumenta navodi se po korisniku. Za poreske olakšice i povoljnije uslove plaćanja iznos pomoći za pojedinačnu pomoć može se navesti u rasponima.

⁷⁷ Stranica za javno pretraživanje baze podataka „Transparentnost državne pomoći“ omogućava pristup relevantnim podacima koje su države članice dostavile u skladu s evropskim zahtjevima transparentnosti za državne pomoći i dostupna je na: <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public?lang=en>.

⁷⁸ Riječ je o informacijama propisanim u Prilogu III. Uredbi Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014., Prilogu III. Uredbi Komisije (EU) br. 702/2014 i Prilogu III. Uredbi Komisije (EU) br. 1388/2014 od 16. decembra 2014.

⁷⁹ SL L 140, 30.4.2004., str. 1–134.

⁸⁰ SL C 119, 22.5.2002., str. 22.

96. Komisija u bliskoj saradnji sa dotičnim državama članicama osigurava brzo donošenje odluka nakon jasnog i potpunog prijavljivanja mjera obuhvaćenih ovom Komunikacijom. Države članice trebale bi obavijestiti Komisiju o svojim namjerama i što je moguće prije i detaljnije prijaviti planove uvođenja takvih mjera. Komisija će državama članicama pružiti smjernice i pomoć u tom procesu.”

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu danom objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 05 – 5929

Podgorica, 22. aprila 2021. godine

Ministar,
mr **Miljko Spajić**, s.r.